

VĒL 12 DARBDIENU TURPINĀM

iespiestās un elektroniskās avīzes „Izglītība un Kultūra”, elektronisko žurnālu „Pirmsskolas Izglītība” un „Vecākiem”, iespiestā žurnāla „Praktiskie Rokdarbi” 2018. gada abonēšanas kampaņu REDAKCIJĀ! Laikraksta gada abonements – 66,50 EUR (cena VAS „Latvijas pasts” – 70 EUR).

KOMPLEKTĀ IZDEVĪGĀK!

Sk. 15. lpp.

Liepājas Valsts tehnikums šogad starp 15 uzņēmīgākajām skolām Eiropā

Publicitātes foto

Lielākā uzņēmējdarbības izglītības organizāciju tīkla „JA Europe” balvu „The Entrepreneurial School Award” par īpašiem panākumiem uzņēmējdarbības izglītībā šogad piešķīra LVT. Balvu saņemot – pedagoģes Indra Ruperte (pirma no kreisās) un Zaiga Finka (treša no kreisās) kopā ar apsveicējiem.

IK DAIGA KĻANSKA

Lielākais uzņēmējdarbības izglītības organizāciju tīkls „Junior Achievement Europe” („JA Europe”) 16. novembrī Igaunijas galvaspilsētā Tallinā godināja 15 šogad uzņēmīgākās Eiropas skolas, kuru vidū bija arī profesionālās izglītības kompetences centrs „Liepājas Valsts tehnikums” (LVT).

„JA Europe” jau trešo gadu pasniedz balvu „The Entrepreneurial School Award”, izsakot

atzinību Eiropas skolām, kuras ir uzrādījušas īpašus panākumus uzņēmējdarbības izglītībā. Pretendentus balvai izvirza „JA Europe” nacionālās dalīborganizācijas, un šogad „JA Latvija” šim titulam nominēja LVT par labiem panākumiem skolēnu mācību uzņēmumu (SMU) programmas ieviešanā un aktīvu iesaisti pētniecības projektā „Inovāciju klusters uzņēmējdarbības izglītībai”. Šo un citu aktivitāšu mērķis ir pievērst uzmanību un rast praktiskus risinājumus izvirzītajam

Eiropas mērķim, proti, lai ikviens jauniešs gūst praktisku uzņēmējdarbības pieredzi pirms skolas absolvēšanas.

LVT audzēkņi ik gadu piedalās apmēram 20 profesionālās meistarības sacensībās un olimpiādēs, iegūstot godalgotas vietas. Tehnikums jau vairākus gadus ir aktīvs lielākās uzņēmējdarbības izglītības organizācijas „JA Latvija” praktisko uzņēmējdarbības izglītības programmu īstenotājs. Audzēkņi ik gadu veido SMU, pārdod savu produkciju reģionā-

lajos un valsts mēroga gadatirgos. Skola aktīvi sadarbojas arī ar daudzām profesionālajām organizācijām un asociācijām, samazinot plašu starp izglītības sistēmu un darba tirgu.

Šogad par īpašiem sasniegumiem uzņēmējdarbības izglītībā tika godinātas 15 Eiropas izglītības iestādes no Beļģijas, Bulgārijas, Krievijas, Rumānijas, Slovākijas, Dānijas, Igaunijas, Somijas, Vācijas, Itālijas, Lietuvas, Portugāles, Šveices, Lielbritānijas un Latvijas. LVT vārdā balvu saņē-

ma pedagoģes Indra Ruperte un Zaiga Finka.

Balvu pasniedza „JA Europe” – Eiropas lielākais uzņēmējdarbības izglītības organizāciju tīkls. „JA Europe” apvieno publisko un privāto sektoru, lai nodrošinātu uzņēmējdarbības izglītības programmas ap 3,6 miljoniem skolēnu 40 valstīs (2017). Balvu atbalsta uzņēmums „Siemens”, bet pasākumu Tallinā Igaunijas prezidentūras

Turpinājums 6. lpp. ►

REDAKTORES SLEJA

Daiga Kļanska,
laikraksta
„Izglītība un Kultūra”
galvenā redaktore

FOTO: no personiskā arhīva

Pagājušajā svētdienā pabiju divos skaistos notikumos. Viens – XIV Vispārējo latviešu dziesmu un deju svētku ASV, Baltimorā, deju lieluzveduma atkārtotuma koncerts „Dejā uz Latvijas simtgadi”, kurā piedalījās tautas deju ansamblī „Zelta sietiņš” un „Dzirkstelīte”, „Liesmas” studija „Dzirkstis”, vecākās paaudzes deju kolektīvi „Oglīte” un „Mana rotaļa”, Olaines 1. vidusskolas jauniešu deju kolektīvs „Dzērve”. Koncerta veidotāji anotācijā rakstīja: „Mūsu lieluzveduma satura bagātībā un daudzpusībā sastopamies ar šķietamu paradoksu: kā var tautas deja tik ļoti mainīties laika tecējumā, nezaudējot latviešu tautas būtiskās un īpatnās gara vērtības? Jo ir teikts: „Pastāvēs, kas pārvērtīsies”, bet arī – „Pastāvēs, kam stingrs un nelokāms pamats.”” Otrs bija pirmās adventes koncerts Doma baznīcā: tajā piedalījās Rīgas Valsts 2. ģimnāzijas jauktais koris un Latvijas Universitātes Fizikas un matemātikas fakultātes jauktais koris „Aura”.

Kādēļ to jums stāstu? Ne jau tādēļ, ka gribētu lielities, kur eju un ko skatos. Pagājušās trešdienas vakarā Latvijas televīzijas raidījumā „Tieša runa” dzirdēju Latvijas Bankas Monetārās politikas pārvaldes ekonomista un izglītības programmas „Iespējamā misija” absolventa Kristapa Sviķa teikto, ka viņam kā skolotājam ir svarīgi tikai skolēna sasniegumi mācību priekšmetā, bet dziedāšana un dejošana skolā viņa ieskatā – bijusi nebijusi. Koncertā, vērojot dažādu vecumposmu bērnus, sākot ar tādām, kas tikko ir sākušas tipināt, domāju, cik daudz darba, laika, neatlaidības, gribasspēka, pacietības un pašdisciplīnas viņi kopā ar pedagogiem un vecākiem ir ieguldījuši, lai varētu sagatavot šādu koncertu. Tieši tas pats ir jāteic par koristiem. Vai, aizejot uz skolu, visas šīs prasmes un rakstura iezīmes mācību priekšmeta skolotājs bērnam redz, novērtē un lietderīgi izmanto? Iespējams, tādi garāmgājēji, kas skolā iemet aci uz vienu vai pārīsi mācību gadiem, to ne pamana, ne zina, ne māk gudri izmantot savā mācību priekšmetā. Diemžēl viņi, ne jau skolotāji, kuri strādā gadu desmitiem un zina drēbi līdz vismalkākajam pavedienam, kļūst par viedokļa līderiem publikajā telpā. Nupat jau šķiet, ka izglītības sistēmā toni sāk noteikt garāmgājēji, kuri kopā ar skolēniem ir pabijuši vien brīdi, bet lieliski zina, ka nekas no tā, ko dara pieredzējušie kolēģi, nav labi un lietderīgi. Protams, kļūdās, maldās, meklē risinājumus, bezcerībā atmet ar roku arī skolotāji, kuri skolā strādā ilgi. Tā notiek reālajā skolas dzīvē, kur nevienu brīdi nevari būt drošs, ka kāds nesakausies, nesavainosies, neapvainosies...

Sen, sen cilvēks pielāgoja pasauli savām vajadzībām, bet patlaban šķiet, ka dažādu ārējo apstākļu kopums cilvēku piespiež pielāgoties pasaules tendencēm pretēji viņa dabai un gribai. Kā dzīvot, justies tik jucekliģā vidē? Tas ir jautājums, uz kuru gan es, gan droši vien daudzi citi cilvēki klusajā svētku gaidīšanas laikā meklējam atbildes, pieņemot arī drosmīgus lēmumus – būt savas dzīves noteicējiem, noturot pamatus nākamajām paaudzēm.

Lai daudz gara gaismas gada tumšākajām dienām!

LU dosies uz pasaules programmēšanas sacensību finālu Ķīnā

Publicitātes foto

3. decembrī Sanktpēterburgā norisinājās Ziemeļeirāzijas reģionālais pusfināls, kurā ceļazīmi uz pasaules studentu komandu programmēšanas sacensību (ACM ICPC) finālu ieguva Latvijas Universitātes (LU) studentu komanda: Datorikas fakultātes maģistrantūras 1. kursa students Nikita Larka, bakalaura programmas 4. kursa students Vladislavs Kļevickis un Fizikas un matemātikas fakultātes 2. kursa students Kristaps Čivkulis. Pusfinālā Latvijas komanda 274 komandu konkurencē ieguva 7. vietu, kas ir līdz šim augstākais LU sasniegums kādā no pusfināliem. Fināls notiks Ķīnas galvaspilsētā Pekinā 2018. gada aprīlī, un no Ziemeļeirāzijas reģiona tajā piedalīsies 16 komandu.

Godināti Izcilības balvas kultūrā laureāti

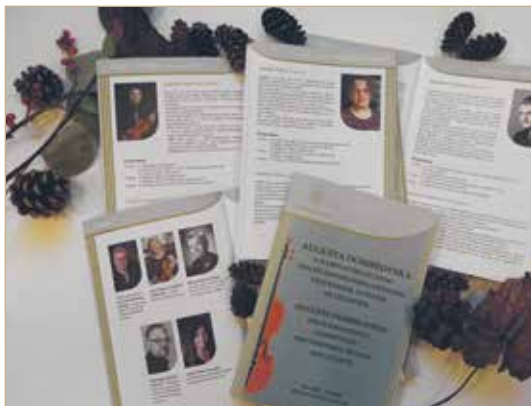

Publicitātes foto

4. decembrī īpašā apbalvošanas ceremonijā Latvijas Kultūras akadēmijas Teātra mājā „Zirgu pasts” tika godināti 2017. gada Izcilības balvas kultūrā laureāti: režisors Alvis Hermanis, dizaina birojs „H2E” (dizaineri Ingūna un Holgers Eleri), vijolnieks Gidons Krēmers un kamerorķestris „Kremerata Baltica”. Katrs laureāts saņēma mākslinieka Kristapa Andersona veidotu balvu, kā arī naudas prēmiju – 7000 eiro.

„Kultūras izcilības balvas saņēmēji ir mūsu kultūrvides izauklētas zvaigznes, kas savus panākumu brīžus ir jau piedzīvojuši uz lielākām pasaules skatuvenām. Taču šeit, mājās, Latvijā, ģimeniskā atmosfērā mēs vēlamies viņus apskaut vēlreiz, priecāties un lepoties ar viņu panākumiem kopā,” apbalvošanas ceremonijā uzsvēra kultūras ministre Dace Melbārde.

Noskaidroti A. Dombrovskas konkursa uzvarētāji

Publicitātes foto

Šogad 60 gadu jubileju svin Augusta Dombrovskis Mūzikas skola Vecmilgrāvī. Ievērojamā latviešu uzņēmēja, mecenāta, vijolbūves meistara A. Dombrovskis vārdā ir nosaukts arī jauno izpildītājmākslinieku konkurss čellistiem, vijolniekiem un altistiem. Tas šogad, no 26. novembra līdz 3. decembrim, notika 9. reizi.

A grupā vijoles spēlē 1. vietu ieguva Emīlija Bukša, čellistiem tika piešķirta 2. vieta – to ieguva Eke Rainers Arnts (*Ekke Rainer Arndt*), 3. vieta – Paulai Skulteī. B grupā veiksmīgākais vijoles spēlē – 1. vietas ieguvējs Andrejs Jegorovs, bet čella – Augusts Gocents (*Augustas Gocentas*), altu grupā arī tika piešķirta tikai 2. vieta – to ieguva Kristīna Anusevičūte (*Kristina Anusevičiute*) un Dzjinjui Vu (*Jingyu Wu*), bet 3. vieta – Santai Circenei.

JAUNĀKAJĀ DECEMBRA ŽURNĀLĀ „VECĀKIEM” LASIET:

◆ PAR ZIEMASSVĒTKIEM

Gan pats Ziemassvētku vecītis, gan dāvanas, ko viņš atnes, iespējams, ir transformēties senās masku tradīcijas variants, kurā masku (viņsaules būtnu) atnestā svētība un auglība ir pārvērtusies taustāmā veidā – mantiskās dāvanās.

◆ BĒRNA INDIVIDUĀLĀ ATTĪSTĪBA

Ja gribat dot bērnam to, ko vajag tieši viņam, tad vislabākā attieksme ir – „es neko nezinu par savu bērnu, mēģināšu viņu izprast”.

◆ LAI VESELI ZOBĪ

Ne reizi vien ir nācies piedzīvot gadījumus, kad bērns 4 vai 5 gadu vecumā ierodas bērnudārzā un tur pirmo reizi mūžā uzzina, ka ir jātīra zobi.

IZGLĪTĪBA KULTŪRA

Laikraksts „Skolotāju Avīze” iznāk kopš 1948. gada 1. janvāra, kopš 1990. gada 1. janvāra – ar nosaukumu „Izglītība”, kopš 1994. gada 6. janvāra – ar nosaukumu „Izglītība un Kultūra”.

Nedēļas laikraksts „Izglītība un Kultūra” Izdevējs: SIA „AB konsultants” Vienotais reģistrācijas numurs: 40103361805 Latvijas Republikas UR masu informācijas līdzekļa reģ. apl. Nr. 000701313

Redakcijas adrese: Dzirnau iela 21 Rīgā, LV-1010 Tālr.: 67096393, e-pasts: redakcija@izglitiba-kultura.lv www.izglitiba-kultura.lv Galvenā redaktore: Daiga Kļanska Tālr.: 29 808301

e-pasts: daiga.klanska@izglitiba-kultura.lv Reklāma un mārketingas: e-pasts: reklama@izglitiba-kultura.lv Tālr.: 25628748, 67096393 Literārā redaktore: Zigrīda Purvlice e-pasts: redakcija@izglitiba-kultura.lv Maketētāja: Linda Prātniece e-pasts: redakcija@izglitiba-kultura.lv

Iespiests tipogrāfijā „Mūkusalā”. Tirāža: 2000. Abonēšanas indekss: 1092

Pārpublicēšanas vai citēšanas gadījumā atsauce uz „Izglītību un Kultūru” obligāta. Publikācijās paustais viedoklis ne vienmēr atspoguļo redakcijas viedokli.

Latvijas skolēni starp pasaules līderiem lasītprasmē

IK DAIGA KĻANSKA

50 pasaules valstīs, to vidū Latvijā, ir paziņoti Starptautiskās izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācijas (*The International Association for Evaluation of the Educational Achievement – IEA*) starptautiskā lasītprasmes 4. klasē novērtēšanas pētījuma „Progress in International Reading Literacy Study 2016” („PIRLS 2016”) rezultāti. Latvijas bērnu panākumi iepriecina: salīdzinājumā ar iepriekš, 2006. gadā, veikto pētījumu patlaban Latvijas skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasmē ir ievērojami uzlabojušies; ir apsteigta Dānija, Lietuva, Itālija, Vācija, ASV, Nīderlande, Beļģija un citas valstis.

Starp 50 pētījuma dalībvalstīm Latvija ieņem augsto 11. vietu. 2006. gadā Latvija bija 13. vietā, bet tolaik pētījumā piedalījās skolēni no 40 valstīm. „Latvijas 4. klašu skolēnu sasniegumi lasītprasmē kopš to mērīšanas sākuma 2001. gadā vienmēr ir bijuši samērā augsti. Šajā vecuma grupā pašlaik esam ne tikai spējusi saglabāt iepriekšējo līmeni, bet arī progresēt kopā ar diezgan lielu to valstu skaitu, kam arī ir šādas attīstības tendences. Domāju, ka ar sākumizglītības kvalitāti valstī varam būt apmierināti,” norāda Latvijas Universitātes (LU) Izglītības pētniecība institūta vadošā pētniece **Antra Ozola**.

Analizējot pētījuma rezultātus, pētniece A. Ozola stāsta, ka Rīgā skolēnu vidējie sasniegumi ir visaugstākie, novadu griezumā gan Kurzemē, gan Latgalē, gan Vidzemē ir nozīmīgs sasniegumu pieaugums, bet Zemgalē tie ir nemainīgi visus 10 gadus. „Savukārt, salīdzinot lauku un pilsētu skolu sniegumu, laukos tas ir zemāks, bet mēs redzam tendenci, ka no 2001. gada līdz 2017. gadam arī lauku skolās vidējie sasniegumi ir nozīmīgi paaugstinājušies. Pierīgas skolēnu sasniegumi ir tādi paši kā Latvijas pilsētu skolu skolēnu sasniegumi. Ja salīdzinām rezultātus atkarībā no skolas tipa, tad līdz šim ir bijis tā, ka 4. klases skolēniem sākumskolās sasniegumi vienmēr ir bijuši augstāki, bet pamatskolās – zemāki. Arī šāgada pētījums to apliecina. Ja salīdzina skolēnu sasniegumus atkarībā no mācību valodas, tad 2005./2006. mācību gadā atšķirību nebija, bet 2016. gadā skolēnu ar krievu mācību valodu lasītprasmes rādītāji ir augstāki nekā 4. klases skolēniem ar latviešu valodu kā mācību valodu. Vienlaikus abu valodu skolēniem sasniegumi ir nozīmīgi paaugstinājušies, bet skolēniem ar krievu mācību va-

lodu progress ir bijis straujāks,” saka A. Ozola.

Uzlabojusies zēnu lasītprasmē

Lasītprasmē vienmēr ir bijušas atšķirības starp dzimumiem – meiteņu lasītprasmes rezultāti ir bijuši augstāki. Šāda tendence ir arī Latvijā, bet patīkamas izmaiņas ir notikušas ar zēnu lasītprasmi – tā pēdējos 10 gados ir paaugstinājusies straujāk nekā meiteņu sasniegumi. Tātad starpība starp abiem dzimumiem ir samazinājusies, un tā ir ārkārtīgi laba tendence.

Jāattīsta literāro tekstu lasītprasmē

Pētnieki ir secinājuši, ka Latvijas skolēniem labāk padodas lasīšana informācijas ieguvei nekā lasīšana literārās pieredzes gūšanai, tāpēc viņi iesaka skolās ar latviešu mācību valodu vairāk uzmanības pievērst literāro tekstu lasītprasmes attīstīšanai. Pētījums parāda arī, ka Latvijas skolēniem labāk padodas sarežģītu nekā salīdzinoši vienkāršāku uzdevumu izpilde.

Latvijas skolēni paškritiskāki

Skolēnu lasītprasmes pašnovērtējums tika veikts, apkopojot viņu atbildes uz apgalvojumiem „Es lasu ļoti labi”, „Lasīšana man padodas...”. „Ja skatāmies to skolēnu īpatsvaru, kuri apgalvo, ka lasīšana viņiem padodas viegli, tad Latvijā tādu skolēnu ir samērā maz. Starptautiski salīdzinot šajā pētījumā Latvijas skolēni ar augstu lasītprasmes pašnovērtējumu

šajā kategorijā ir 4. vietā no beigām, un tas liecina, ka mūsu skolēnu augstie sasniegumi ir gūti ar ļoti nopietnu darbu. Gan skolotāji, gan skolēni, gan vecāki ir ieguldījuši daudz laika un darba, lai sasniegtu labākus rezultātus. Piemēram, Zviedrijā, kas sasniegumu ziņā ir tieši tādā pašā līmenī kā Latvija, augstais pašnovērtējums lasīšanā pārsniedz 60 %, bet mums tas ir vien ap 30 %,” stāsta A. Ozola.

Pētījuma rezultātu paziņošanas preses konferencē piedalījās arī Rīgas Franču liceja latviešu valodas skolotāja **Līta Silova**, kura dalījās pieredzē par lasītprasmes veicināšanu savā skolā: „Lai veicinātu latviešu jaunā lasītāja pašvērtējuma paaugstināšanu, mēs skolā veidojam literāro gadagrāmatu, kurā publicējam bērnu radošos rakstu darbus. Pēdējos gados ir parādījusies tendence publicēt tos darbus, kas ir tapuši mācību stundu laikā. Mums ir svarīgi parādīt to, kā mēs strādājam. Skolas gada laikā mēs piedalāmies Latvijas Nacionālās bibliotēkas rīkotajā lasīšanas veicināšanas programmā „Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija” un projektā „Latvijas literatūras gada balva”, kas veicina skolēnu interesi par literārajiem darbiem, kuri ir ārpus skolas programmas. Protams, mēs vēlamies vairāk grāmatu, nekā patlaban spēj nodrošināt „Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija”, jo skolēni programmā piedāvātās grāmatas lasa ar lielu aizrautību. Esmu secinājusi, ka zēnos ir fantastiskas rezerves, kuras ir jāattīsta, veicot īpašu uzmanību viņiem. Projek-

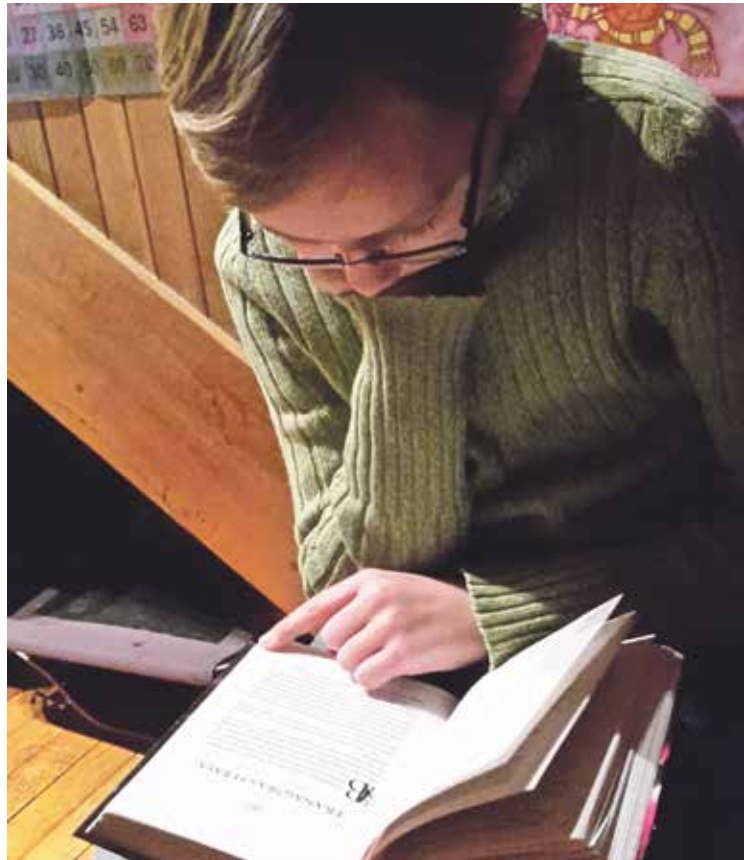

FOTO: Vita Plaviņa

Pēdējos 10 gados zēnu lasītprasmē ir paaugstinājusies straujāk nekā meiteņu sasniegumi.

ta „Kompetenču pieeja mācību saturā” aprobācijas laikā mēs gribētu izmērīt mūsu skolēnu lasītprasmi visos vecumposmos. Es domāju, ka mūsu skolas veiksmīgie rezultāti lielā mērā ir atkarīgi no tā, cik mēs, pašas skolotājas, esam aizrautīgas lasītājas, jo, tiklīdz skolotājs aizrautīgi pats kaut ko dara, tas aizrauj arī skolēnus.”

Valsts izglītības satura centra Vispārējās izglītības departamenta direktore **Guntra Kaufmane** uzsver, ka projekts „Kompetenču pieeja mācību saturā” piedāvā starppriekšmetu moduli „Tekstpratība”, ar kura palīdzību skolēni uzlabos lasītprasmi un rakstītprasmi visos mācību priekšmetos, kur skolēni strādā ar tekstu, arī fizikas, ģeogrāfijas, vēstures stundās, kur ir nepieciešama teksta analīze, izpratne un secinājumu veikšana. Nākotnē, viņasprāt, ir jāturpina attīstīt skolēnu spēju adekvāti novērtēt savas prasmes. Jaunajā mācību saturā tiks īstenotas septiņas caurviju prasmes, no kurām divas attiecas tieši uz pašvērtējuma veidošanu – un tās ir pašizziņas un pašvadības prasme.

Atbildot uz jautājumu, kāpēc pamatskolās skolēnu lasītprasmes rādītāji ir zemāki nekā sākumskolās un vidusskolās, A. Ozola pieļauj, ka šīs problēmas cēloņi ir meklējami pašreizējā sistēmā: sākumskolā ar skolēniem strādā viens vai tikai daži skolotāji, kuriem ir skaidras un vienotas prasības, bet nākamajā izglītības posmā notiek pāreja uz mācību

priekšmetu sistēmu, kur katram skolotājam ir savas prasības un metode, turklāt ir jāreķinās arī ar pusaudžu vecumposma īpatnībām. „Iespējams, ir nepieciešama mērenāka, lēnāka pāreja starp izglītības pakāpēm,” ierosina pētniece L. Silova, daloties pieredzē, stāsta, ka sākumskolas otrajā posmā (4.–6. klasē) skolēniem dod lielāku nākotnes perspektīvu: „Tas nozīmē, ka es mācu bērnus no 4. līdz 12. klasei un mazie no rotaļām un spēlēm pakāpeniski pāriet uz nopietnāku uzdevumu pildīšanu, tāpēc viņi pāreju no vienas izglītības pakāpes nākamajā tik ļoti neizjūt.”

Skolēnu lasītprasmes veicināšanā allaž nozīmīga loma ir bijusi arī skolu bibliotekāriem, taču Latvijas Skolu bibliotekāru biedrība savas darbības 20. gadadienā puda bažas par to, ka mazajās lauku skolās vairs nav bibliotekāru, kas varētu gan atbalstīt skolotājus, gan rosināt bērnus interesi par daļlīteratūru, un arī daļlīteratūras grāmatu fonds ir ļoti pieticīgs un novecojis. Lasītprasmes izkopšanā skolu bibliotekāriem un bibliotekām bija nepārprotami liels ieguldījums. G. Kaufmane atzina, ka skolas bibliotekāra loma ir bijusi nozīmīga, bet viņas rīcībā neesot informācijas, ka skolas nebūtu bibliotekāru. „Lasītprasmi var attīstīt arī mācību stundās, un skolotājs var būt tas, kurš rosina meklēt literatūru. Un arī ģimenei ir sava loma,” uzskata G. Kaufmane. ■

IEA „PIRLS 2016” PIRMIE REZULTĀTI

- Starp 50 pētījuma dalībvalstīm Latvija ieņem augsto 11. vietu. Augstāks sniegums lasītprasmē ir Krievijas, Honkongas, arī Somijas, Polijas, Zviedrijas skolēniem. Toties ranga tabulā ir apsteigta Dānija, Lietuva, Itālija, Vācija, ASV, Nīderlande, Beļģija un daudzas citas valstis.
- Visaugstākie 4. klases skolēnu lasītprasmes sasniegumi joprojām ir Rīgas skolēniem. Sasniegumi nav paaugstinājušies Zemgalē.
- Visaugstākie vidējie skolēnu lasītprasmes sasniegumi ir Rīgas sākumskolās.
- Gandrīz visās pētījuma dalībvalstīs meiteņu lasītprasmes sasniegumi 4. klasē ir statistiski nozīmīgi augstāki par zēnu vidējiem sasniegumiem. Sasniegumu starpība starp dzimumiem Latvijā 10 gadu laikā ir samazinājusies, tomēr tā joprojām ir nozīmīga.
- Starptautiski salīdzinoši Latvijas skolēniem ir ievērojami zemāks savu lasīšanas prasmju pašnovērtējums, nekā varētu gaidīt, pastāvot tik augstiem sasniegumiem.
- Latvijā skolēniem ar krievu mācību valodu ir statistiski nozīmīgi augstāki sasniegumi lasītprasmē nekā skolēniem ar latviešu mācību valodu, bet krievvalodīgajiem skolēniem laukos ir īpaši zemi vidējie lasītprasmes sasniegumi.
- Latvijas lauku teritoriju skolās ir vairāk skolēnu, kuri ir sasnieguši tikai zemu lasītprasmes līmeni, nekā citās urbānizācijas grupās.

Pašvaldības: IZM plānotās skolu optimizācijas rezultātā iztukšosies Latvijas lauki

IK DAIGA KĻANSKA

24. novembrī Latvijas Pašvaldību savienība (LPS) rīkoja novadu dienu Aizkraukles kultūras namā, pulcējot Latvijas pašvaldību vadītājus un izglītības speciālistus, lai kopā ar valsts atbildīgajām amatpersonām – izglītības un zinātnes ministru **Kārlis Šadurskis**, Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas priekšsēdētāju **Aldi Adamoviču**, Satiksmes ministrijas (SM) parlamentāro sekretāru **Edgaru Tavaru** un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) parlamentāro sekretāru **Jāni Eglīti** – diskutētu par skolu tīkla optimizāciju.

Latvijas Bankas (LB) Monetārās politikas pārvaldes ekonomists **Kristaps Svīkis** analizēja, kāpēc mācību sasniegumi dažādās Latvijas skolās ir tik atšķirīgi. LB pētījumā ir secināts, ka mācību rezultāti ir atkarīgi no skolas lieluma (klašu piepildījuma), pedagogu atalgojuma un skolotāju vecuma (ir ļoti maz gados jaunu skolotāju). LB ekonomists uzskata, ka, optimizējot skolu tīklu un piepildot klases, ir iespējams ietaupīt līdzekļus, kas būtu novirzāmi pedagogu atalgojumam.

“Skolu slēgšana, ievērojot tikai pragmatiskus aprēķinus (izmaksas uz vienu cilvēku), ir tuvredzīga politika, šodienas īstermiņa domāšana.

Plašas bija diskusijas par Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) pasūtīto un SIA „Karšu izdevniecība „Jāņa sēta”” veikto pētījumu „Optimālā vispārējās izglītības iestāžu tīkla modeļa izveide Latvijā”, kura galapriekšmets ir iezīmēt katras vidusskolas nākotne, norādot, ka vidusskolu skaitam Latvijā laika periodā līdz 2023. gadam būtu jāsarūk, daudzām no tām jāpārņem par pamatskolām vai sākumskolām. Lai gan K. Šadurskis vairākkārt uzsvēra, ka šis ir tikai pētījums, nevis normatīvais akts, kas nekavējoties būs jāizpilda, nedrīkst aizmirst, ka Saeima kopā ar likumu „Par valsts budžetu 2018. gadam” pieņēma un Valsts prezidents 6. decembrī izsludināja grozījumus Izglītības likumā, kuros ir ietverts deleģējums Ministru kabinetam (MK) noteikt minimāli pieļaujamo izglītojamo skaitu un kritērijus maksimāli pieļaujamā izglītojamo skaita noteikšanai klasē un klašu grupās pašvaldību, valsts augstskolu un privātajās vispārējās izglītības ie-

stādēs 10.–12. klašu posmā. Patlaban nav zināms, kādus konkrētus kritērijus noteiks valdība, vien K. Šadurskis dažādās auditorijās ir solījis, ka pašvaldības, kuru vidusskolās skolēniem būs augsti mācību rezultāti, bet nepietiekams skolēnu skaits, no sava budžeta varēs piemaksāt par vidusskolēniem. Tieši valdības noteiktie kritēriji un pašvaldību ierobežotie finanšu līdzekļi gribot negribot liks pieņemt lēmumus par Latvijas lauku vidusskolu masveida slēgšanu. Pašvaldību vadītāji apzinās, ka, samazinoties skolēnu skaitam, ir jāveic izmaiņas skolu tīklā, taču neatbalsta skolu, kurās patlaban mācās 100–300 skolēnu, slēgšanu.

Valstī strauji veidosies plaši depopulācijas reģioni

LPS vecākais padomnieks **Māris Pūķis** puda viedokli, ka potenciālās sekas IZM piedāvātajai reformai par skolu tīkla optimizāciju būs vismaz trīs: pirmkārt, vecāki neizvēlēsies vest bērnus uz reformā iecerēto skolu, bet sūtīs bērnus pavisam citā virzienā; otrkārt, veidosies plaši paātrinātas depopulācijas reģioni, kas nespēs piesaistīt investorus darbaspēka trūkuma dēļ; treškārt, ir paredzams apdraudējums nacionālajai drošībai. M. Pūķis uzskata, ka IZM piedāvātais risinājums nesasnies mērķi. Viņaprāt, IZM piedāvā risinājumu, kurā tiek optimizēti līdzekļi, nevis mērķi, jo reformu gaitā notiks pamatskolas nodalīšana no vidusskolas, tiks noteikts minimālais skolēnu skaits klasē, palielināsies kontaktstundu skaits, samazināsies ne tikai iespējas apgūt pamatprasmes (konkurēt, risināt uzdevumus patstāvīgi), bet arī specializācijas iespējas. Jau tagad tiek ignorēti zaudējumi no reformas īstenošanas.

LPS vecākais padomnieks norāda, ka izglītības reformai ir nepieciešama cita paradigma:

- ◆ samazināt pamatskolas obligāto priekšmetu skaitu un veicināt eksakto priekšmetu apjoma un satura pieaugumu, agrāka specializācija arī humanitārajā virzienā;
- ◆ veicināt skolēnu konkurenci un sacensību ar 1. klasi;
- ◆ obligāti eksāmeni valsts finansētajās augstskolās;
- ◆ nepieciešama jauna uzņēmēju paaudze, kas prasīs piedāvāt konkurētspējīgu atalgojumu, un kvalitatīvi atšķirīgs darbaspēks, kas ir piemērots postindustriālajai un zināšanu ekonomikai.

M. Pūķis uzskata, ka centralizētas pieejas galvenie trūkumi ir tendence sekot vājākajiem (iekļaujot izglītību ir dārga vai neefektīva), vienādi nosacījumi visiem, pārmērīgs skolotāju interešu lobijs un tas, ka rezultātā tiek iegūti to

FOTO: www.lps.lv

Izglītības un zinātnes ministrs **Kārlis Šadurskis** (otrais no labās), dzirdot, ka ovācijas izpelnās pašvaldību pārstāvju, nevis viņa un domubiedru ieceres par skolu tīkla optimizāciju, puda neapmierinātību un tomēr solīja par skolu tīklu runāt ar katru pašvaldību individuāli.

specialitāšu pārstāvji, kas nesekmē strukturālo reformu ekonomikā.

LPS sistēmu analītiķis **Jānis Upenieks** pēc IZM noteiktajiem kritērijiem atbilstīgo skolu iedalījumu ir uzzīmējis Latvijas kartē, uzskatāmi parādot, ka IZM piedāvātais skolu tīkla optimizācijas plāns nozīmē nāves spriedumu daudzām lauku teritorijām. Ja tiks sekots IZM rekomendācijām, ka 10.–12. klasē lielpilsētās pēc trim gadiem ir jābūt 225 skolēniem un pārējā Latvijas teritorijā – 150 skolēniem, tad līdzšinējo 325 vidējās izglītības iestāžu vietā (neskaitot arodvidusskolas un tehnikumus) pēc dažiem gadiem valstī varētu palikt mazāk par 100 vidusskolu.

VAS „Latvijas valsts ceļi” (LVC) attīstības pārvaldes direktors **Gundars Kains** informēja par Latvijas autoceļu tīkla izvērtējumu. Amatpersona sacīja, ka, lai sakārtotu ceļu tīklu, daļu vietējo valsts ceļu varētu nodot pašvaldībām, tāpēc tuvākajā laikā LVC uzsākot diskusijas ar pašvaldībām. Viņš informēja arī, ka jau ir sakārtoti vairāki no tiem ceļu posmiem (31), kas ietilpst pētījumā „Optimālā vispārējās izglītības iestāžu tīkla modeļa izveide Latvijā” kā primāri asfaltējamie, lai nodrošinātu bērnu nokļūšanu uz izglītības iestādēm. Vairāki posmi ir iekļauti finansēšanas programmās, bet pārējo ceļu remonts vēl esot jāizvērtē.

Nedrīkst kampanjveidīgi slēgt skolas

Novadu dienas otrajā daļā pieredzē dalījās vairāki praktiķi: Baltinavas novada deputāts un Baltinavas vidusskolas direktors **Imants Slišāns**, Ventpils novada domes priekšsēdētāja pirmais vietnieks **Guntis Mačtams**, Jelgavas novada domes deputāte

un Elejas vidusskolas direktore **Sarmīte Balode**, Saldus novada pašvaldības izglītības pārvaldes vadītāja **Saulcerīte Levica** un Valmieras pilsētas domes deputāts **Andris Klepers**. Detalizēti katru praktiķa redzējumu par sava novada, pilsētas izglītības iestādēm var iepazīt vietnē: <http://www.lps.lv/lv/profesionalas-apvienibas/novadu-apvieniba/3822-novadu-diena-aizkraukle-par-un-pret-skolu-optimizesanu>.

Baltinavas vidusskolas direktors I. Slišāns detalizēti analizēja savas skolas skolēnu skaitu, viņiem pieejamās iespējas, nodrošinājumu ar pedagogiem, skolēnu sasniegumus un uzsvēra, ka nedrīkst kampanjveidīgi slēgt skolas, mākslīgi paātrinot lauku izmiršanu, reģionu iztukšošanu un migrāciju uz Rīgu, Pierīgu un ārzemēm. „Nevajag šo procesu uzspiest no augšas, lietojot administratīvi birokrātiskus instrumentus! Vairākas lauku vidusskolas jau ir reorganizētas par pamatskolām, vairākās vidusskolās vairs nav atvērta 10. klase. Pašvaldības pašas, izvērtējot reālo situāciju, pieņem šādus lēmumus un to atbildīgi darīs arī turpmāk – bez ārējās ietekmes,” teica skolas direktors, uzsverot, ka vidusskolu saglabāšana austrumu pierobežā ir ne tikai izglītības jautājums, tas ir reģionālās politikas un valsts drošības jautājums. „Lielākais garants mūsu valsts drošībai Eiropas Savienības austrumu pierobežā ir cilvēki. Pierobežai ir jābūt apdzīvotai, ar sakārtotu infrastruktūru, ar valsts iestāžu tīklu. Cilvēkiem ir jābūt, ka viņi šeit, pierobežā, ir vajadzīgi mūsu valstij – Latvijai! Skolu slēgšana, ievērojot tikai pragmatiskus aprēķinus (izmaksas uz vienu cilvēku), ir tuvredzīga politika, šodie-

nas īstermiņa domāšana.” I. Slišāna teikto ar skaļiem aplausiem atbalstīja visi klātesošie.

Gatavo rezolūciju „Par tālākajiem soļiem skolu tīkla optimizācijā”

Novadu apvienības sapulcē tika gatavota rezolūcija „Par tālākajiem soļiem skolu tīkla optimizācijā”, ko sanāksmes dalībnieki nolēma papildināt un uzticēja pieņemt novadu apvienības valdei 19. decembrī. Sākotnējie mērķi gan paliek nemainīgi: aicināt IZM organizēt vecāku aptauju visās teritorijās, kurās projektā atstājamās vidusskolas neatbilst kritērijiem un šo apstākli paredzēts novērst, piesaistot skolēnus no slēdzamajām vidusskolām; noskaidrot, vai vecāki ir gatavi bērnus sūtīt uz iecerētajiem centriem; SM novērtēt izmaksas, kas ir nepieciešamas, lai panāktu pieņemamu ceļu kvalitāti uz jaunajiem vidējās izglītības centriem; Ekonomikas ministrijai un VARAM izvērtēt iespējamās sociāli ekonomiskās sekas, ja iecerētās skolas nepiesaistīs skolēnus un jaunie centri atkal neatbilst formālajiem kritērijiem, tādējādi paātrinot depopulāciju lielākajā daļā Latvijas teritorijās; IZM, gatavojot MK noteikumu projektu par minimāli pieļaujamo izglītojamo skaitu un kritērijus maksimāli pieļaujamā izglītojamo skaita noteikšanai klasē un klašu grupā vidējās izglītības pakāpē, veikt pārrunas ar katru pašvaldību atsevišķi; MK, nosakot vidusskolas klašu minimālo un maksimālo aizpildījumu, kā arī finansēšanas kārtību nepilna aizpildījuma gadījumā, konsultēties ar pašvaldībām, respektēt izvērtētās sekas un nepietiekamo ceļu finansējumu, kā arī nepieļaut potenciālo nacionālās drošības apdraudējumu. ■

Par kaut kā prašanu, mācīšanos, darīšanu un prieka klātbūtni

FOTO: no personiskā arhīva

Aija Tūna aicina mudināt ieklausīties drosmīgu „cilvēku stāstos, kuri vēl skolā, un vieglu roku neatmest malā visnepatīkākās, neparastākās un nepraktiskākās ieceres – kas zina, ko ar tām var pasākt šajā strauji mainīgajā un fantastisku iespēju pilnajā pasaulē”.

IK AIJA TŪNA

Speciāli „Izglītībai un Kultūrai”

Vai jums arī patīk vērot, kā īsts sava amata pratējs un entuziasts dara savu darbu? Un izbaudīt garšīgu sarunu ar cilvēku, kuru patiesi interesē tas, ko viņš dara? Ar tādu, kurš urķējas un allaž meklē jaunu informāciju, izmēģina nebijušus risinājumus un katram konkrētajam gadījumam piemeklē vislabāko zināšanās, pieredzē un ieinteresētā attieksmē balstītu piedāvājumu? Nav svarīgi, vai runa būtu par puķkopību, dzīvokļa remontu, friziera vai sanheņika pakalpojumiem, grāmatas dizaina veidošanu vai saslimušā datora ārstēšanu, graudu šķirošanu ar grūti izprotamām fotoelementu sistēmām vai paša veidota muzeja iekārtošanu, filmas veidošanu vai robotu pārvaldīšanu. Visus šos cilvēkus apvieno kopīga iezīme, ko es labprāt sauktu par stabilitāti. Tāda rimta savas varēšanas apzināšanās, kas ļauj neskriet līdzī vėjam, bet parūpēties, lai vēja spēks palīdz un dara derīgu darbu.

Par šādiem cilvēkiem man kārtējo reizi bija jādāmā, nupat

“ Ir nepieciešami moduļi, kas ļauj meklēt un atrast savu īsto vietu, no pieredzes lego klucīšiem veidot savu profesionālo dzīvi, un tieši tāpēc tādas sistēmas kā *ECVET* cenšas nodrošināt, ka klucīši ir no viena komplekta un sader.

pratnē? Vai varbūt viņu vecāki vēl joprojām nav īsti droši, ka varēs radu un kolēģu priekšā lepoties ar bērna izvēli doties uz profesionālās izglītības iestādi? Vai aicinājums izpildīt valsts izvirzītos mērķus profesionālās izglītības jomā šķiet kā piespiedu izvēle un ierastā šķirošana tajos, kuriem vidusskolā ir vieta, un tajos, kuriem nav? Droši vien no visa pa šķipsniņai un vēl šis tas, līdz, skat, atkal kāds ir izvēlēties šo pirmo izvēli, kas dziļi sirdī nebūt nav pirmā.

Intervijās ar cilvēkiem, kuri ir atraduši savu dzīves ceļu, nereti tiek citēts Konfūcijam piedēvētais teiciens „Atrodi darbu, kas tev patīk, un tev vairs nekad nebūs jāstrādā”. Bet kā tas īsti ir: vai šis ir tas viens darbs vai profesija, kas reiz atrasts un uz mūžu palicis īstais? Varbūt tas ir darbs, kas ir atrasts, apliecinot cilvēka spēju augt, balstoties uz notikušo, iepazīto, paveikto, vienalga – ar plusa vai mīnusa zīmi vērtējamo. Vai varbūt šis ideālais sirds darbs ir iegūts, pateicoties drosmīgai pieņemšanai radikālus lēmumus, pagriezies pavisam citā virzienā un atkal (vai: beidzot) sākt no jauna vai pārvērst pamatnodarbē to, kas visu laiku ir aicinājis. Grūti pateikt, vai laimīgāks ir tas, kurš savu īsto darbu ir atradis ar pirmo piegājienu, vai tas, kurš gājis garāku ceļu un tāpēc spēj labāk novērtēt galu galā atrasto risinājumu.

Ko tas mums stāsta izglītības un mūžizglītības kontekstā? To, ka patiesi ir nepieciešami moduļi, kas ļauj meklēt un atrast savu īsto vietu, no pieredzes lego klucīšiem veidot savu profesionālo dzīvi, un tieši tāpēc tādas sistēmas kā *ECVET* cenšas nodrošināt, ka klucīši ir no viena komplekta un sader. Arī to, ka ikvienā izglītības posmā ir vērts atvēlēt vietu ne tikai teorētiskās, bet arī praktiskās kaut kā prasības apstiprināšanai un nosvinēšanai. Cerams, tas ir tas, uz ko mudinās, ko ļaus un palīdzēs darīt kompetenču attīstīšana. Atce-

rēties, ka bez gludas un gudras runāšanas ir vajadzīga arī prasme un skaista darīšana.

Elastīga sava dzīves ceļa veidošana kā būtiska mūsdienu prasme – par to runāja Monika Aucingere (*Monika Auzinger*), *ECVET* sekretariāta pārstāve no Austrijas. Vai to palīdzam apjaust skolēniem savās klasēs, jo īpaši karjeras izglītības sakarā un kāda izglītības posma nobeiguma priekšvakarā? Eksperte runāja arī par to, cik skaista ir saikne starp nodarbinātību un patiku pret savu darbu. Te nu atkal balta skaidība angļu valodas spējai savīknēt skaistus teicienus: *employability and enjoyability*! Šos jēdzienus gluži instinktīvi saliek kopā mazi bērni – „man patīk tas un tas, tāpēc, kad izaugšu liels, strādāšu par to un to”. Bet par šo saikni ir jāatgādina arī jauniešiem, kuri jau ir kļuvuši tik apdomīgi, ka par prieku nereti piemirsuši – vai nezina, ka tas joprojām ir respektējams faktors. Gluži tāpat kā Konfūcija laikos.

“ Visa pamatā ir kopīga situācijas un mērķu izpratne, pašpalāvība un uzticēšanās – ģimenes, izglītības iestāžu, darba devēju starpā un visas sabiedrības ietvaros.

Interesantu klasifikāciju ir izveidojuši somu (cik pārsteidzoši, vai ne?) profesionālās izglītības speciālisti. Elastīgais mācīšanās ceļš, kuru vada individuālais kompetences attīstīšanas plāns, ļauj kvalifikācijas sertifikāta iegūšanai izvēlēties kādu no četrām pieejām: tur ir distanču slēpotāji, kuriem patīk praktiskas darbošanās pieredze; duatlonisti, kuri apvieno darbu un mācības; orientieristi, kuri meklē atskaites punktus, bet tik un tā dažkārt sastopas ar šķēršļiem; un sprinteri, kuriem jau ir iepriekšēja pieredze un zināšanas un motivācija ātri izpildīt paveikamo. Pa katru no ceļiem var nonākt pie kvalifikācijas atzīšanas un izglītības iestādes izsniegta sertifikāta. Tieši tik vienkārši – un ar smaidu.

Lai nu kā, gan eksperte no Skotijas Frānsisa Toma (*Frances Thom*), gan citi runātāji atkal un atkal atzina, ka visa pamatā ir kopīga situācijas un mērķu izpratne, pašpalāvība un uzticēšanās – ģimenes, izglītības iestāžu, darba devēju starpā un visas sabiedrības ietvaros.

“ Vai aicinājums izpildīt valsts izvirzītos mērķus profesionālās izglītības jomā šķiet kā piespiedu izvēle un ierastā šķirošana tajos, kuriem vidusskolā ir vieta, un tajos, kuriem nav?

Tādu attieksmi veidojot, varam cerēt, ka aizvien vairāk būs to cilvēku, kuri atradīs savu īsto, prieka darbu. Kā arborists Ģirts Vitkovskis no Zirņu pagasta Saldus novadā, kurš saka: „Man patīk adrenalīns un augstums, kāpšana man nodzen stresu.” Kā uzņēmējs Artis Treimanis, Tērvetes tauriņu mājas līdzīpašnieks, kurš ar lepnumu stāsta, ka pie viņa ir „mazā paradīze, kur atslēgties no visa liekā, sajūties kā reālos džungļos un aizmirst, ka esi Tērvetē”. Kā motociklu restaurators Krišjānis Galiņš, kurš dzīvo Krustpils novadā un kuru gluži maģiski aizrauj jebkura senā tehnika, bet motocikls īpaši. Kā lavandu audzētāja un rotaļlietu ražotāja uzņēmēja Zane Gusta Grobiņas novadā un daudzi citi videostāstu vietnē <https://tuesi.lv> aprakstītie un klātienē visās Latvijas malās sastopamie. Šķiet, viņi ātrāk vai lēnāk ir atraduši savu īsto pirmo izvēli – kas gan nenozīmē, ka tas tieši šādi paliks uz visiem laikiem. Arī tā ir daļa no dzīves un elastīgajiem ceļiem, pa kuriem ir jāiet uz priekšu. Mudiniet ieklausīties šādu cilvēku stāstos tos, kuri vēl skolā, un vieglu roku neatmest malā visnepatīkākās, neparastākās un nepraktiskākās ieceres – kas zina, ko ar tām var pasākt šajā strauji mainīgajā un fantastisku iespēju pilnajā pasaulē! ■

“ Ikvienā izglītības posmā ir vērts atvēlēt vietu ne tikai teorētiskās, bet arī praktiskās kaut kā prasības apstiprināšanai un nosvinēšanai. Cerams, tas ir tas, uz ko mudinās, ko ļaus un palīdzēs darīt kompetenču attīstīšana.

Liepājas Valsts tehnikums šogad starp 15 uzņēmīgākajām skolām Eiropā

Turpinājums no 1. lpp. ►

Eiropas Savienības Padomē ietvaros organizēja „JA Estonia” ar Igaunijas Izglītības un pētniecības ministrijas atbalstu.

Balva „The Entrepreneurial School Award” ir daļa no „JA Europe” uzņēmējdarbības skolu iniciatīvas, un tai nominētajās izglītības iestādēs tiek vērtēta skolu attīstības stratēģijas kvalitāte, pieejamie resursi, skolotāju izglītošana, iesaiste vietējā kopienā un sadarbība ar uzņēmējdarbības vidi. Iniciatīvas ietvaros skolotājiem ir pieejama arī Eiropas pirmā virtuālā rokasgrāmata uzņēmējspēju izglītībai – tajā ir atrodami vairāk nekā 125 riki, metodes un labās prakses piemēri (vairāk: <http://theentrepreneurialschool.eu/>).

SMU darbība LVT – viens no mācību gada uzdevumiem

Par to, kas ir jādara un kas jau ir paveikts, lai kļūtu par vienu no 15 uzņēmīgākajām skolām Eiropā, aicinājam stāstīt LVT izglītības metodiķi **Zaigu Finku**.

Kādas bija jūsu izglītības iestādes ieceres, ieviešot organizācijas „JA Latvija” izglītības programmu profesionālajā izglītībā? Ko iegūst audzēkņi, ko – skolotāji?

Bez skolotājiem jau nekas nebūtu iespējams: ja skolotājs ir līderis, tad jaunieši ir ar mieru viņam sekot un vēlāk arī apsteigt. Skolotājam ir gudri jāprot nedaudz atkāpties, lai jauniešs pats var ieraudzīt, saprast un izdarīt. Labam amata meistaram un profesionālim ir nepieciešamas arī uzņēmēja kompetences. Tas iet roku rokā.

Kāpēc profesionālajā izglītībā šis komponents tomēr līdz šim nav ieviests, uzsvērts, pilnveidots?

Nevarētu teikt, ka profesionālajā izglītībā netika ieviesta uzņēmējdarbības pamatu apguve. Vairāk tā nebija prioritāte, taču izglītības programmās bija tādi mācību priekšmeti kā ekonomika, uzņēmējdarbības pamati. Katrs skolotājs mācīja savu priekšmetu, izglītojamie apguva priekšmetā noteiktos uzdevumus. Mērķtiecīga virzīšanās uz to, lai tehnikums kļūtu par uzņēmējdarbības ieviešanas skolu, sākās ar organizācijas „JA Latvija” aicinājumu kļūt par vienu no četrām Latvijas pilotskolām uzņēmējkompetenču izglītības ieviešanā.

Iesaistoties uzņēmējdarbības izglītības organizācijas „JA Latvija” pasākumos, sapratām, kā vēsti par uzņēmējpraktības nepieciešamību karjeras veidošanā jauniešiem nodot tā, lai viņi to pie-

ņemtu, – uzņēmējdarbības kompetenču apguvi, iesaistoties SMU darbībā, iekļāvām visās programmās un noteicām par vienu no mācību gada uzdevumiem LVT. Esam gandarīti, jo skolotāji strādā kā komanda, mācību nodarbībās akcentē uzņēmējdarbības prasmju noderību. Arī jaunieši pieņem to un atzīst, ka, darbojoties SMU un gūstot panākumus, viņi pilnveido savas uzņēmējdarbības prasmes, kas noderēs turpmākajā karjerā.

Protams, ir reizes, kad ir jāpiestrādā, gadās arī neveiksmes, pagurums. Tie ir brīži, kad SMU viss nesokas tik raiti, kā vēlētos, – kad neizdodas savstarpēja komunikācija, varbūt pietrūkst spēka produkta prototipa izstrādē. Gadās, ka šādos brīžos jaunieši vēlas mest plinti krūmos, negrib piepūlēties, tomēr tas pāriet – atkal sasparojas, un viss notiek.

Mācāmies caur savu pieredzi: ja jauniešs nebūs izmēģinājis, tad arī nesapratīs, vai tas der vai neder. Vismaz būs apjautis, cik svarīgi ir strādāt komandā, organizēt darbus, kā radīto produktu darīt zināmu sabiedrībai, kā pārliecināt par tā nozīmīgumu. Manuprāt, tās ir dzīves prasmes, kas noderēs arī tad, ja jauniešs neklūs par uzņēmēju.

“Ja skolotājs ir līderis, tad jaunieši ir ar mieru viņam sekot un vēlāk arī apsteigt. Arī jaunieši pieņem to un atzīst, ka, darbojoties SMU un gūstot panākumus, viņi pilnveido savas uzņēmējdarbības prasmes, kas noderēs turpmākajā karjerā.

Varbūt klupšanas akmens ir laika plānošana?

Piekrītu – ar laika plānošanu klājas visgrūtāk, pat tiem jauniešiem, kuri iegūst godalgotās vietas. Pirms nodošanas darbam tiek veltītas vismaz divas nakts.

Cik mācību uzņēmumu skolā darbojas?

Šajā mācību gadā aktīvi darbojas 25, bet vēl 10 ir tapšanas procesā.

Kā rodas idejas – vai savu biznesa nišu jaunieši atrod paši vai tomēr ir nepieciešams arī pedagoga impulss?

FOTO: no LVT arhīva

2. decembra reģionālajā pasākumā „Cits bazārs Liepājā. Saprast! Mācēt! Uzņemties! 2017” tirdzniecības namā „Kurzeme” SMU „Devils Choice Clothing” jaunieši tirgoja batikotus krekļus.

Mācību gada sākumā organizācijas „JA Latvija” vadība rīko lielo iedvesmas konferenci, kurā piedalās apmēram 2000 jauniešu. Par to, ka viņi konferencē ir guvuši iedvesmu, esmu pārliecinājusies, jo jaunieši pēc tam burtiski mutūlo.

Pagājušajā gadā pēc konferences nedēļu veltījām ideju ģenerēšanai, kurā iesaistījās visi 1200 tehnikuma audzēkņi. Tehnikumā tika izplānots mācību process: nedēļas laikā veidoja darba grupas, mērķtiecīgi organizēja pasākumu „Ideju ģenerēšanas furors”. To vadīja direktors, pats katru dienu vadot pasākuma atklāšanu, jauniešu darba grupu motivēšanas aktivitātes, kā arī izskaidrojot SMU veidošanas mērķus, darbības principus un iespējamus ieguvumus. Jauniešiem tas šķita interesanti, viņus aizrāva iespēja ģenerēt idejas, dibināt uzņēmumus. Skolotāji kopā ar 4. kursa audzēkņiem darbojās kā moderatori, audzēkņi darbojās kā grupas ģenerēja idejas, diskutēja par tām, sagatavoja prezentācijas un aizstāvēja savas komandas veikumu. Tā bija iespēja arī vienam otru iepazīt. Rezultātā sāka darboties 49 SMU, kuros kopā strādāja dažādu specialitāšu audzēkņi.

Kādas izrādījās veiksmīgākās idejas?

Ideju bija daudz, piemēram, izveidojās arī starpskolu komanda, kad viens otru atrada un kopā sāka darboties tehnikuma un vispārīzglītojošo skolu jaunieši. Komanda ieguva 1. vietu un ASV

FOTO: no LVT arhīva

SMU „Skalu puikas” Liepājas reģionālajā pasākumā pircējiem piedāvāja skalu buntītes.

vēstniecības balvu – skolotājam un trīs jauniešiem bija iespēja apmeklēt ASV.

Ko jaunu ieguvāt no šā pieredzes apmaiņas brauciena?

Viena no atziņām – esam atšķirīgi: latvieši ir vairāk vērsti uz sevi, pietrūkst drosmes uzreiz atvērties, kaut gan ideju netrūkst un tās reizēm ir pat interesantākas un labāk izpildītas nekā tiem, kas savas prot izklāstīt aktīvi un skaļi. Latviešiem raksturīgā mentalitāte, kautrība liedz pasaulei atklāt, cik esam talantīgi un daudz varam.

Vai tas nozīmē, ka vairāk ir jātrenē prasme veidot prezentācijas, uzstāties publikas priekšā?

Prezentācijas prasmes jaunieši ir apguvuši, bet, manuprāt, viņi

ir paškritiskāki nekā citu tautu pārstāvji: ja ideja, viņuprāt, nav noslīpēta perfekti, tad plašākai sabiedrībai to neatklās. Reizēm atzinību iegūst ne jau tas cilvēks, kurš ir ieguldījis lielu darbu un izdarījis vairāk, bet gan drosmīgākais, veiklākais runātājs.

Varbūt tādēļ augstos amatos iekļūst ne jau zinošākie, bet jūsu minētā rakstura cilvēki... Vai iesaistīšanās organizācijas „JA Latvija” kustībā var palīdzēt audzināt raksturu, lai atklātu savus talantus?

Mēs, LVT, esam veiksmnieku lomā – ir ļoti daudz izglītības programmu, un katrs var atrast savām interesēm piemērotāko. Galvenais – audzēkņiem cenšamies dot radošo brīvību, protams, kamēr tā neapdraud līdz-

cilvēku brīvību. Ir lietas, kas ir jāzina, bet ļaujām meklēt un atrast savu ceļu. To, ka darām pareizi, apliecina daudzie veiksmes stāsti. Pagājušajā mācību gadā konkursā „SkillsLatvia 2017” tika iegūts visvairāk godalgoto vietu. Nesen profesionālo skolu konkursā „Profs” ieguvām 1. vietu Latvijā, arī vispārīzglītojošajos priekšmetos olimpiādēs ir izcili rezultāti.

“Veiksmīga izglītības iestāde – tas nav individuālu sasniegumu maratons, tas ir mērķtiecīgs, pārdomāti organizēts komandas darbs.

Manuprāt, tas ir mērķtiecīga darba rezultāts. Neviena veiksmē nav nejaušība, jo katrs skolotājs savā jomā ir daudz darijis. LVT lepnums ir tehnikuma audzēkņi un tehnikuma skolotāji. Cilvēks – tā ir vislielākā vērtība! Ja daudzi izcili skolotāji prot apvienoties komandā, tad tas ir liels spēks, tādējādi arī jaunieši ir ieguvēji.

Profesionālo skolu audzēkņiem jau ir izpratne par profesiju, kuru var arī tālāk pilnveidot, studējot augstskolā. Manuprāt, tehnikuma audzēkņi ir vairāk sagatavoti dzīvei nekā vidusskolēni. LVT ir viena no modernākajām materiāli tehniskajām bāzēm Latvijā. Pateicoties Eiropas Savienības struktūrfondu atbalstam, skolotājiem ir iespēja stažēties gan ārzemēs, gan Latvijas lideruzņēmumos.

Vai jauniešu interese par profesionālo izglītību ir palielinājusies?

Uzsākot mācību gadu, parasti jautāju, ar ko katrs lepojas. Līdz

šim ierastākās atbildes bija – ar savu valsti, ģimeni, draugiem, bet šogad necerēti daudzi atzina, ka lepojas ar to, ka ir iestājušies LVT. Protams, tajā brīdī man bija lepnums un prieks.

Kad dzirdu uzņēmējus sūkstāties, ka nav, kas strādā viņu uzņēmumos, tad vēlos uzdot jautājumu, kā viņi sekmē, lai būtu interese to darīt, un vai spēs nodrošināt pienācīgu atalgojumu.

Piekrītu, ka tikai dažas nozares un to pārstāvji domā, kā uzrunāt jauniešus, kā iesaistīties; pozitīvs piemērs ir kokapstrādes nozare.

Atceros, ka konferencē, kurā piedalījās dažādu jomu darba devēji, tehnikuma direktors Agnis Ruperts jautāja: „Vai jūs personīgi savu dēlu sūtītu strādāt savā jomā?” Pēc ilgāka klusuma atskanēja daudzbalssīgs „Nē!”, jo samaksa ir par mazu.

Ja atgriežamies pie veiksmes stāstiem, tad – kuras idejas jauniešiem izdevās realizēt?

Tas ir jāskatās kompleksi – gan ideja, gan produkts, gan noformējums, gan veiksmīga tirgazinība. Viens no veiksmīgiem produktiem ir atbilstīgi 21. gadsimtam radītie bārdas kopšanas produkti, Zviedrijā labus rezultātus ieguva apavu tīrīšanas līdzeklis, ar kuru jauniešu kedu maliņas uzturēt baltas. Gan specialitātes skolotāja iesaistījās, gan ķīmijas skolotājam padoms tika lūgts – un tāda viela tika iegūta, bet pēc tam bija jāizdomā, kā to noformēt, iesaiņot, pārliecināt pircējus. 2. decembra reģionālajā pasākumā „Cits bazārs Liepājā. Saprast! Mācēt! Uzņemties! 2017” ievēribu un pircēju atzinību guva gan kvalitatīvi uzšūtas un parocīgas plecu somas, gan kalendāri plānotāji, gan dažādi gaismas objekti. Ļoti ātri izpirka audzēkņu

FOTO: no LVT arhīva

Reģionālajā pasākumā „Cits bazārs Liepājā. Saprast! Mācēt! Uzņemties! 2017” SMU vērtēja žūrija, kuru pārstāvēja arī AS „Swedbank” klientu konsultante Baiba Miņina.

ceptās piparkūkas – individuālas, tādas, kādas nevar redzēt masu produkcijas pārdošanā. Tirdziņā kopā ar tehnikuma un citu vidusskolu jauniešiem piedalījās arī Kroles Kronvalda Ata pamatskolas SMU. Apsveicami, ka arī pamatskolas skolēnus rosina domāt un strādāt, lai veicinātu bērnu uzņēmējprātību.

Vai kāda no skolas laika biznesa idejām ir attīstījusies tālāk arī dzīvē?

Jā, ik pa laikam bijušie SMU izaug un kļūst par patstāvīgiem uzņēmumiem, piemēram, „RODLEN” izmantoja Kurzemes biznesa inkubatora atbalstu un strādā jau kā patstāvīgs un veiksmīgs uzņēmums, kurš sākotnējo biznesa ideju pratis attīstīt līdz peļņu nesošam produktam. Ideja – dizainētas ūdens pudeles, kas

pielāgotas individuāla lietotāja vajadzībām (sportistam, biroja darbiniekam u. c.). Patlaban patstāvīga uzņēmuma dibināšanas procesu ir uzsācis bijušais SMU „Wild Beard”.

Vēlos uzsvērt, ka tehnikuma sasniegumi – gan uzņēmējprātības mācīšana, gan godalgotas vietas audzēkņu profesionālās meistarības konkursos – ir iespējami, jo skolotāji strādā ar vienu mērķi, ir sava darba entuziasti. Ir svarīgi, ka skolas vadība atbalsta un motivē kolektīvu mērķu sasniegšanai. Veiksmīga izglītības iestāde – tas nav individuālu sasniegumu maratons, tas ir mērķtiecīgs, pārdomāti organizēts komandas darbs.

Kā veidojat komandu?

Tas nav viegli, domāju, ka nedrīkst gozēties vakardienas

panākumu saulītē. Darām šodien, vienlaikus domājam jau par nākotnes iespējām. Ja visi kopā domā par rītdienu, ciena viens otru, ciena audzēkņus, tad izdodas. Tehnikumā strādā cilvēki ar augstāko izglītību gan profesijā, gan pedagogijā. Iespējams, palīdz tas, ka ir apgūta psiholoģija, saskarsmes kultūra. Ir jāpieliek klāt arī sirdsgudrība, vēlēšanās sadarboties, sadzirdēt, ko otrs saka, tad var gaidīt rezultātu. Ne tikai jādzird, bet arī jāsadzird jaunieši, kuriem arī ir tiesības būt nogurušiem, īgniem. Tomēr galvenais – ir jāatceras, ka esam sadarbības partneri. Kad ar kolēģi 17. novembra vakarā no Igaunijas vedām mājās saņemto apbalvojumu „The Entrepreneurial School Award 2017”, mums bija izjūta, ka vedam mājup dāvanu Liepājai un Latvijai dzimšanas dienā. ■

Notiks skolēnu uzņēmumu tirgošanās „CITS BAZĀRS”

IK INFORMĀCIJA

9. decembrī tirdzniecības centrā „Domina Shopping” Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras projekta „Inovāciju motivācijas programma” ietvaros norisināsies organizācijas „Junior Achievement Latvija” („JA Latvija”) īstenotais skolēnu mācību uzņēmumu (SMU) gadatirgus „CITS BAZĀRS” – pasākums, kurā jaunieši tirgosies ar pašu radītiem produktiem. Starp jauno uzņēmēju ražojumiem būs atrodamas un iegādājamas tādas preces kā gudrās slēdzenes, multifunkcionāli pledi, galda spēles, telefona lādētāji ar saules bateriju, videi draudzīgi tekstilizstrādājumi, rotaļlietas, bižutērija, interjera priekšmeti mājai un daudz kas cits. Šogad pasākums var lepoties ne tikai ar jaunu koncepciju un attīstošām biznesa aktivitātēm jauniešiem, bet arī

rekordlielu pieteikumu skaitu.

„Šogad pirmo reizi iepazīstinām sabiedrību ar notikumu „CITS BAZĀRS”. Tas ietver ne tikai jaunu nosaukumu SMU pulcēšanās pasākumam, bet arī domāšanas un šā pasākuma organizēšanas veida izmaiņas, kas palīdzēs jauniešiem vēlreiz pārliecināties par visiem sen zināmu patiesību – uzņēmums nenožīmē tikai pirkšanu vai pārdošanu, bet arī sarunas, komunikāciju ar partneriem un konkurentiem, ideju apmaiņu, nepārtrauktu iedvesmošanos no citu veiksmes un mācīšanos no citu un savām kļūdām. Katrs SMU ir smagi strādājis, lai radītu ideju, prototipu un uzsāktu arī ražošanu, tādēļ aicinu ikvienu apmeklēt pasākumu un iegādāties Ziemassvētku dāvanas tieši šeit, tādējādi atbalstot jauniešu pūliņus,” saka „JA Latvija” valdes priekšsēdētājs Jānis Krievāns.

Iespējai tirgoties pasākumā „CITS BAZĀRS” bija pieteikušies 350 SMU, bet „Domina Shopping” savu uzņēmumu pārstāvēs 170 labāko ideju autori.

Jaunajā pasākumā „CITS BAZĀRS” koncepcijā ir paredzēta jauno uzņēmēju tirgošanās ar vēl nebijušu vērienu, proti, apmeklētāji preces varēs iegādāties astoņās preču kategorijās: pakalpojumi, izklaide; apģērbs, aksesuāri; skaistumkopšana, bižutērija; pārtika, preces virtuvei; elektropreces, gaismas objekti; suvenīri, dāvanas, sezonas preces; spēles, preces bērniem; interjera preces.

Pasākumā ir ieviests izglītojošs jaunums – aktivitāte „Swedbank” mentoru speed-dating”. Tā ir iespēja jaunajiem uzņēmējiem saņemt 15 minūšu konsultāciju tirgvedības, finanšu plānošanas, produktu attīstīšanas vai uzņēmuma vadības jautājumos. „Swedbank” mentori atbildēs un

FOTO: no LVT arhīva

Liepājas Valsts tehnikuma (LVT) mācību uzņēmumu tirdziņam darīnātie plānotāji 2018. gadam.

meklēs risinājumus uz tādiem jaunajiem uzņēmējiem aktuāliem jautājumiem kā, piemēram, „Kā un kur tirgot savu produktu?”, „Kā piesaistīt finansējumu?”, „Kā veidot uzņēmuma tēlu?” u. c.

Latvijas skolēnu veikumu klātienē varēs novērtēt, apmeklējot pasākumu „CITS BAZĀRS” tirdzniecības centrā „Domina Shopping” Ieriķu ielā 3 Rīgā 9. decembrī plkst. 11.00–18.00. ■

Izstrādāts materiāls skolotājiem par sadarbības un līdzdalības veicināšanu klasē

IK IK INFORMĀCIJA

Organizācija „Latvijas bērnu labklājības tīkls” ir izstrādājusi atbalsta un iedvesmas instrumentu sākumskolas skolotājiem – rokasgrāmatu „Līdzdalības ceļojums”. Tajā ir iekļautas praktiskas aktivitātes par tādām tēmām kā sadarbība, klases kolektīva saliedēšana, cieņpilnas attiecības un skolēnu aktīva līdzdalība kā galvenais fokuss un pieeja. Rokasgrāmatā ir apkopotas vairāk nekā 70 aktivitātes, kas, pielāgojot skolēnu vecumam un spējām, ir izmantojamas mācību stundās. Apkopotais materiāls var tikt izmantots kā praktisks instruments pašlaik, aprobežojot projektu „Kompetenču pieeja mācību saturā” sadarbības, līdzdalības un pašizziņas jomā.

Materiāls ir izstrādāts bērnu iesaistes programmā „Par mani – kopā ar mani”, kuras mērķis ir rosināt pedagogus un bērnus kopīgi veidot draudzīgu, pozitīvu skolas vidi un attiecības, kas tiek balstītas uz savstarpēju cieņu, pašizziņu, iesaisti, sadarbību un līdzdalību; soli pa solim iekļaut šīs vērtības skolēnu attieksmē un rīcībā, veidojot to par regulāru praksi.

Publicitātes foto

Rokasgrāmatas mērķis ir rosināt pedagogus un bērnus kopīgi veidot draudzīgu, pozitīvu skolas vidi un attiecības, kas tiek balstītas uz savstarpēju cieņu, pašizziņu, iesaisti, sadarbību un līdzdalību.

Rokasgrāmatā ir iekļauta gan Latvijas, gan ārvalstu (Velsas, Kanādas u. c.) labā prakse sadarbības veicināšanas jomā, kā arī bērnu tiesību materiāls. Aktivitātes ir izmēģinātas projekta pilotfāzē vairāku Latvijas skolu 2. un 3. klases grupās un atbilst šādiem principiem:

- ♦ viegli integrējamas pašreizējā mācību programmā, atbilst starptautiskajiem un Latvijas izglītības standartiem (audzināšanas, sociālo u. c. mācību stundās);
- ♦ praktiska, pieredzē balstīta mācīšanās pieeja (interaktīvas metodes);

- ♦ balstītas vispārējo cilvēktiesību un bērnu tiesību un pienākumu pieejā.

Rokasgrāmatu ir iespējams lejuplādēt šeit: <http://www.bernulabklajiba.lv/projekti/bernu-iesaistes-programma/>. Iedvesmas video par programmu ir apskatāms šeit: https://www.youtube.com/playlist?list=PLmK9UJ4_7ixevamMJLXnCVK-iujoPZLb.

Programma 2017. gadā tika pilotēta astoņās klasēs: Rīgas Juglas vidusskolas 3. klasē, Rīgas Angļu ģimnāzijas 3. klasē, Ziemeļvalstu ģimnāzijas 3. klasē, Rīgas 94. vidusskolas 3. klasē, Rīgas 25. vidusskolas 3. klasē, Zaķumuižas pamatskolas 3. klasē, Ogres sākumskolas 2. klasē, Ogres 1. vidusskolas 3. klasē. Kopā programmā piedalījās 210 skolēnu.

Latvijas Bērnu labklājības tīkls ir 2014. gada 11. novembrī nodibināta sabiedriska organizācija, kuras galvenais mērķis ir veicināt bērnu labklājību un labajūtu, ieskaitot bērnu interešu aizstāvību un līdzdalību, Latvijā. Tīkls apvieno nevalstiskās organizācijas un fiziskas personas, kas darbojas izglītības, veselības, sociālajā un (vai) bērnu interešu

Apkopotais materiāls var tikt izmantots kā praktisks instruments pašlaik, aprobežojot projektu „Kompetenču pieeja mācību saturā” sadarbības, līdzdalības un pašizziņas jomā.

aizstāvības jomā, to vidū ir tādas Latvijā zināmas organizācijas kā nodibinājums „Centrs „Darde””, biedrība „EAPN-Latvia”, nodibinājums „Latvijas bērnu fonds”, biedrība „Latvijas lauku ģimenes ārstu asociācija”, biedrība „Latvijas SOS bērnu ciematu asociācija”, nodibinājums „Ronald McDonald House Charities Latvija”, biedrība „Glābiet bērnus”, Izglītības iniciatīvu centrs, Latvijas Vecāku kustība, Latvijas Audžuģimeņu biedrība, profesionālo audžuģimeņu apvienība „Terēze” u. c. ■

IZM: ar 2021./2022. mācību gadu visus mācību priekšmetus vidusskolā vajadzēs apgūt latviski

IK IK INFORMĀCIJA

5. decembrī Ministru kabinētā tika izskatīts Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) sagatavotais informatīvais ziņojums, kurā ir paredzēta pakāpeniska pāreja uz mācībām valsts valodā vidusskolās. Pārmaiņu mērķis ir nodrošināt visiem Latvijas bērniem vienlīdzīgas iespējas iegūt kvalitatīvu izglītību, veicinot 21. gadsimtā nepieciešamo zināšanu, prasmju un attieksmes apguvi.

Pārejot uz mācībām valsts valodā, tiek paredzēts, ka vispārējā izglītībā centralizētie eksāmeni tikai valsts valodā notiks jau ar 2017./2018. mācību gadu, bet 9. klases skolēni valsts pārbaudījumus tikai valsts valodā kārtos ar 2019./2020. mācību gadu. Savukārt ar 2021./2022. mācību gadu vidusskolā visi vispārīzglītojošie priekšmeti tiks mācīti latviešu valodā, saglabājot mazākumtautību skolēniem iespēju dzimtajā valodā apgūt mazākumtautību valodu, literatūru un ar to kultūru un vēsturi saistītus priekšmetus (moduļus).

Vidējās izglītības pakāpē jaunieši gatavojas izglītības turpināšanai augstskolā vai savai

profesionālajai darbībai, apzinās savas personiskās spējas un intereses mērķtiecīgai profesionālās un personiskās nākotnes veidošanai, tāpēc plānotās pārmaiņas gan mācību satura pilnveidē, gan valsts valodas un sabiedrības integrācijas jomā paplašinās mazākumtautību jauniešu iespējas profesionālajā un augstākajā izglītībā, kur mācības notiek galvenokārt latviešu valodā.

2004. gadā ieviestais bilingvālās izglītības sistēmas modelis, kurā bija noteikta pāreja uz mācību procesu daļēji latviešu valodā mazākumtautību vispārējās izglītības programmās, bija plānots kā pārejas posms, jo valsts finansēta profesionālā izglītība un augstākā izglītība pašlaik tiek īstenota tikai valsts valodā. Jau kopš 2006./2007. mācību gada valsts pārbaudījumu materiāli vispārējā vidējā izglītībā tiek sagatavoti latviešu valodā.

Latviešu valoda un kultūra ir Latvijas sabiedrību vienojošais pamats. Pārmaiņu mērķis ir stiprināt valsts valodas lomu Latvijā, nodrošinot dažādu tautību Latvijas iedzīvotāju nacionālo kultūru savdabību un attīstību. Tas saskan ar Latvijas nacionālās attīstības

plānu 2014.–2020. gadam, kurā ir noteikts, ka Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var pilnvērtīgi pastāvēt un attīstīties latviešu tauta, valoda un kultūra, bet ārpus Latvijas ir vēl plašs tādu cilvēku loks, kas apzinās piederību Latvijai, tādējādi kopā veidojot globālu tīklu.

Latviešu valodas aģentūras 2016. gadā veiktā pētījuma „Valodas situācija Latvijā: 2010–2015” dati liecina, ka 39 % Latvijas mazākumtautību jauniešu latviešu valodu prot teicami, tikpat daudz jauniešu to prot labi, tomēr 22 %

ir atzinuši, ka latviešu valodu ir apguvuši pamatprasmes līmenī vai zina to vāji. Ik gadu pieaug to mazākumtautību izglītības programmu abiturientu skaits, kas izvēlas kārtot valsts pārbaudījumus latviešu valodā. 2013./2014. mācību gadā šādu izvēli izdarīja 76 %, savukārt 2016./2017. mācību gadā – jau 92 % abiturientu.

Lai sekmīgi nodrošinātu izglītībā paredzēto izmaiņu ieviešanu, IZM īsteno mērķtiecīgus atbalsta pasākumus pedagogu profesionālās kompetences un valsts valodas prasmju pilnveidei. Atbalsts tiks sniegts, gan izstrādājot un nodrošinot mācību līdzekļus un metodiskos materiālus, gan uzlabojot pedagogu profesionālās kompetences mācību satura apguves nodrošināšanai un valsts valodas prasmju pilnveidei.

Ministrija atbildīgi pildīs starptautiskās saistības, ko tā ir uzņēmusies mazākumtautību izglītības nodrošināšanā un attīstībā, nodrošinot arī nepieciešamo finansējumu tām izglītības iestādēm, kuras saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem īsteno mazākumtautību izglītības programmas. Arī turpmāk nacionālo minoritāšu pārstāvjiem būs iespēja

Lai sekmīgi nodrošinātu izglītībā paredzēto izmaiņu ieviešanu, IZM īsteno mērķtiecīgus atbalsta pasākumus pedagogu profesionālās kompetences pilnveidei.

iegūt kvalitatīvu izglītību, kas veicinās viņu turpmāku sekmīgu izglītības procesa turpināšanu un iekļaušanos darba tirgū, vienlaikus saglabājot savu dzimto valodu un kultūru, piemēram, izvēloties tos kā mācību priekšmetus skolā vai ārpuskolas nodarbībās.

2017. gada 10. novembrī IZM izveidotā Konsultatīvā padome mazākumtautību izglītības jautājumos puda atbalstu pakāpeniskai pārejai uz mācībām valsts valodā vidusskolās.

Lai nodrošinātu informatīvajā ziņojumā aprakstīto valsts valodas lietojuma principu ieviešanu vispārējā izglītībā, līdz šā gada beigām IZM sagatavos un iesniegs izskatīšanai valdībā grozījumus Izglītības likumā un Vispārējās izglītības likumā, savukārt līdz 2018. gada 30. aprīlim – jaunus MK noteikumus par valsts vispārējās izglītības standartu un pirmsskolas izglītības vadlinijām.

Valdībā izskatīto informatīvo ziņojumu „Par pāreju uz mācībām valsts valodā vispārējās izglītības iestādēs” var iepazīt MK mājaslapā: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40441200&mode=mke&date=2017-12-05>. ■

Sporta skola kā spēcīga komanda

IK ILZE BRINKMANE

Sarunu ciklā par skolvadību uzrunājām Alūksnes pilsētas bērnu un jaunatnes sporta skolas direktori **Līgu Tomsoni**, kuru augstu un atzinīgi vērtē eksperti un sporta profesionāļi. Direktore uzsver, ka skola ir kā spēcīga komanda un viena sasniegto paveiktu neiespētu.

Kas liecina, ka esat komanda, lai visu vārdā apgalvotu – nevis manis vadītā, bet mūsu sporta skola? Kā izvēlaties prioritātes?

Es to tā izjūtu: mēs – komanda, visi kopā – pieredzējušie profesionāļi un jaunie treneri, aktīvā, tiešā un sirsnīgā direktora vietniece, akurātā un atsaucīgā lietvede, kārtīgā un atbildīgā saimniecības vadītāja. Neesam pārlieku daudz un, domāju, spējam vienoties kopīgam mērķim un uz to virzīties. Jā, esam ļoti dažādi, kā saka latviešu tautas paruna – katram sava uts, bet gana labi sadzīvojam.

Kā izvēlaties kadrus, vai ir nepieciešama īpaša motivācija?

Domāju, nav noslēpums, ka mazajās sporta skolās no Rīgas tālajos novados kadru problēma ir ļoti aktuāla, jo par to ne vienreiz vien ir dzirdēts arī sarunās ar kolēģiem sporta skolu direktoriem. Neesmu meklējusi citur – skatāties uz savējiem. Praktiski visi mūsu jaunie treneri ir nesen vai senāk pašu vien izaudzinātie Alūksnes sporta skolas absolventi, izņemot vienu brīnišķīgu vieglatlētikas treneri, kura šeit ir nodibinājusi ģimeni. Katrs gadījums ar treneru piesaisti ir atšķirīgs, piemēram, vienu basketbola treneri, saskatot viņa potenciālu, izrāvām no pavisam cita profila augstskolas un pierunājām iestāties Latvijas Sporta pedagogijas akadēmijā un uzsākt darbu ar mazajiem basketbolistiem. Domāju, bijām trāpījuši desmitniekā. Uldis Jauniņš jau ceturto gadu veiksmīgi strādā un vismaz pats apgalvo, ka trenera darbs viņam sniedz gandarījumu un ir sirdslieta. Ir bijis arī gadījums, kad ar pašvaldības atbalstu novadā tika izsludināts stipendiju konkurss; diemžēl tolaik piesaistītais pedagogs jau ir izvēlējies citu dzīves un darba ceļu. Bet ir citi, veiksmīgāki piemēri: mūsu absolvents studiju prakses laikā lūdza, vai nevaram rast kaut nelielu darba slodzi, jo ļoti vēlējas palikt dzīvot Alūksnē; tobrīd nevarējām neko piedāvāt, taču tad apstākļi neplānoti mainījās, un tagad puisis strādā mūsu skolā un no rītiem vada sporta nodarbības nelielā lauku skolā. Viegli tas noteikti nav, jo atbildības nasta ir gana smaga. Novēlu viņam izturību. Vienas receptes, kā tikt pie labiem jauniem treneriem, nav, katrs gadījums ir atšķirīgs un unikāls, tomēr tas, ka šādi kadri apkārt nemētājas, gan ir fakts. Patlaban treneru kolektīvs ir nokomplektēts, domāju, pietiekami spēcīgs, palēnām notiek arī paaudžu maiņa.

FOTO: no L. Tomsones personiskā arhīva

Alūksnes pilsētas bērnu un jaunatnes sporta skolas direktore Līga Tomsone kopā ar mazajiem vieglatlātiem.

Vai sporta skolas pedagogi un treneri ir jāmudina profesionāli pilnveidoties vai paši ir aktīvi?

Pedagogiem vienmēr ir pieejama informācija, kad, kur un kādi profesionālās pilnveides kursi tiek piedāvāti. Manuprāt, katram ir jāizvēlas pilnveidoties reāli nepieciešamajā, kas rada interesi, nevis papīra un stundu dēļ. Ir ļoti saturīgi un vērtīgi kursi, bet gadās arī nū tā... zināt, vien iespaidīga prasītā samaksa. Labas atsaucsmes lielākoties esmu dzirdējusi par kursiem, kurus piedāvā sporta veidu federācijas vai reģionu atbildīgās sporta skolas ar Jaunatnes sporta fonda atbalstu. Manuprāt, treneris, kurš regulāri spēj sagatavot valsts izlases dalībniekus, pats jau ir eksperts un varētu visus citus pamācīt, bet jautājums ir, vai viņš to vēlas. Metodiskā, kā attīstīt tādas vai citas fiziskās īpašības un kā iemācīt tādu vai citu tehniku, dramatisks izmaiņas laika gaitā jau nav notikušas.

Drīzāk mainīties mums liek tas, ka bērnu kļūst mazāk, tātad mazāk arī īpaši talantīgo, atlases iespējas samazinās, sporta veidi savstarpēji cīnās par katru bērnu. Vienlaikus – nekad jau nezini, kurā mazajā censonī slēpjas, iespējams, nākamais Porziņģis, Dukurs, Briedis vai Rastorgujevs vai tieši otrādi...

Alūksnes novadā ir ieviesti vairāki apbalvojumi, piemēram, „Pagodinājums izglītībā”, „Sudraba zīle”, „Pagodinājums sportā”. Vai, jūsuprāt, ir būtiski novērtēt arī pedagogu sasniegumus?

Spēcīgie treneri, kas strādā ar degsmi, ir mūsu galvenā vērtība un bagātība. Domāju, neviens no viņiem nestrādā un nestrādās la-

“Mainīties mums liek tas, ka bērnu kļūst mazāk, tātad mazāk arī īpaši talantīgo, atlases iespējas samazinās, sporta veidi savstarpēji cīnās par katru bērnu.

bāk tāpēc, ka varbūt iedos „Pagodinājumu izglītībā”, „Sudraba zīli” vai tamlīdzīgi, tā ka tajā nesaskatu galveno motivāciju. Izvirzīšana šīm balvām un goda nosaukumiem drīzāk ir mūsu paldies un vēlme, lai šis cilvēks izjūt, ka tiek novērtēts. Ideāli būtu viņiem samaksāt kārtīgu algu, bet arī godināt un publiski pateikt labos vārdus noteikti vajag.

Kā līdz šim ir veidojusies sadarbība ar pašvaldību?

Ceru, ka pašvaldība zina un saprot mūsu vajadzības un iespēju robežās tās atbalsta. Skolai vitāli ir nepieciešama jauna multifunkcionāla sporta halle, tādēļ nezaudējam cerības tuvākajos gados tikt pie jaunām un laikam atbilstīgām telpām.

Skolas pašvērtējumā ar „ļoti labi” esat novērtējuši savu darbu un atbalstu audzēkņu personības veidošanā. Kā to sekmējat?

Iesaistīšanos audzināšanas darbā visvisādi stimulējam, jo nav jau noslēpums, ka treneris bieži ir gan bērna uzticības persona, gan autoritāte, gan paraugs. Ar treneri kopā tiek pavadīts pietiekami daudz laika ikdienas treniņos, un

kur nu vēl neskaitāmie sacensību izbraukumi un sporta nometnes! Manuprāt, ir ārkārtīgi svarīgi, kāds treneris ar bērniem ir kā cilvēks, kā audzinātājs, kādu personīgo piemēru rāda, ne tikai mācot savā sporta veidā. Pieredzējušie pedagogi ir izstrādājuši pasākumus, kas jau ir kļuvuši par tradīciju. Jaunajiem treneriem ir, no kā iedvesmoties, bet, protams, viņi izdomā arī savas labās lietas, piemēram, par likumu jau kļuvis tas, ka, sacensībās nonākot dažādās jaunās vietās, cenšamies, lai audzēkņi par tām uzzina pēc iespējas vairāk un tās iepazīst. Bērniem ļoti patīk arī tādi pasākumi kā kopīga picu cepšana, filmu skatīšanās, pārgājieni un veloizbraucieni pa dzimto novadu, jo arī tas stiprina komandas garu un rada kopības izjūtu. Tādā veidā dažkārt ir izdevies nolīdzināt arī kādu konfliktu, kāds ir varējis pozitīvi izcelties, kāds sapratis, kas ir ģimeniska un draudzīga vide. Ideju treneriem netrūkst, manuprāt, ir vien jāzina, ko vēlies ar to panākt un kāpēc, piemēram, pavasara pusē ir iecerēta dubļu tautas bumba vieglatlātiem, tādējādi radot iespēju individuālā sporta veida dalībniekiem sadarboties komandās, turklāt netradicionālos apstākļos.

Lai gan audzināšana ir neatņemama jebkura izglītošanas procesa sastāvdaļa, tomēr šie papildu pasākumi vairāk ir skolotāju brīvprātīgais darbs... Mācību gada sākumā gan viņi iesaistāties, kas vismaz viens audzinošais ārpustreniņu pasākums katrai grupai ir obligāts un tas jāatspoguļo arī pedagoga pašvērtējumā. Neslēpšu, ka šajā jomā gadās arī neizdošanās, nesaprašanās, kļūdišanās, ko cenšamies risināt un pārvarēt...

EKSPERTU VIEDOKLIS

Latvijas Skolu sporta federācijas ģenerālsekretāre **Inese Voitkeviča:**

Alūksnes pilsētas bērnu un jaunatnes sporta skolas direktore L. Tomsone atstāja iniciatīvas bagātas personības iespaidu. Var izjust, kā viņa domā par kolektīva saliedēšanu, lepojas ar audzēkņu sasniegumiem. Direktorei piemīt labas komunikācijas un organizēšanas prasmes, daudz domā par savu prasmju un iemaņu pilnveidošanu. Darbu dara ar prieku un lepnumu.

Latvijas Basketbola savienības Latvijas Jaunatnes basketbola līgas projektu vadītāja **Ieva Lejiņa:**

L. Tomsone ir viena no profesionālākajām un kompetentākajām sporta skolu direktorēm, kuru līdz šim ir vērtējusi ekspertu komisija sporta skolas akreditācijas procesā. Izglītība un profesionālā kvalifikācija ļauj izcili veikt amata pienākumus. Kopumā direktore radīja ļoti labu priekšstatu – gaiša personība, labas komunikācijas spējas.

Runājot par sadarbību ar vecākiem, vispārīgajās skolās ierasti atsaucīgākas ir mammas, bet jūsu skolā tiek organizēta futbola diena, veltīta Tēva dienai. Vai tas nozīmē, ka esat pratuši iesaistīt arī tēvus?

Sadarbība ar vecākiem ir joma, kurā vienmēr varētu vairāk un labāk. Bez vecāku ieinteresētības un atbalsta nav iespējami augsti sportiskie sasniegumi. Nereti ir nepieciešams arī finansiāls, bet vēl nozīmīgāk – morāls atbalsts. Vecākiem ir jāseko, vai un kā bērns apmeklē treniņus, kā viņam veicas sacensībās, kādi ir rezultāti, jo viņš mācās profesionālās ievirzes izglītības iestādē. Vajadzētu zināt, kādi ir bērna sportiskie mērķi; kādu reizi atrast laiku atnākt uz spēlēm un pafanot, likt bērnam izjust, ka lepojas ar viņu, ka novērtē viņa sasniegumus, izaugsmi vai vienkārši cenšanos izdarīt, cik labi vien var. Tas ir ārkārtīgi svarīgi! Lai veicinātu šo abpusējo ieinteresētību, organizējam pasākumus kopā ar vecākiem. Priecājos, ka ir ļoti daudz tēvu, kas aktīvi dzīvo līdzīgu savu bērnu sportošanai. Lai kam jau savienība – sporta skola un tēvi – tiešām ir vairāk izplatīta. Vecāku sapulcēs tēvu īpatsvars noteikti ir lielāks. Slavenie nostāsti, kas ir dzirdēti par lielajām Rīgas sporta skolām – ka tēvi tribīnēs pat sakaujas vai arī vēlas pārmācīt treneri –, pie mums vēl nav novēroti, bet kāds pamācītājs un labāk zinātājs, protams, vienmēr atrodas. ■

Rīgas V. Avotiņa pamatskolā–attīstības centrā pedagogi pilnveido speciālās pedagogijas prasmes

FOTO: no skolas arhīva

Metodiķe Anniņa Arbidāne demonstrē kinezioloģiskos vingrinājumus (kustība un fiziskā slodze izziņas spēju attīstībai) dinamiskajām pauzēm.

IK GUNTA MASLOVSKA

Mg. paed., Rīgas V. Avotiņa pamatskolas–attīstības centra direktores vietniece metodiskajā darbā

Jau 22 gadus (kopš 1995. gada) Rīgas Valda Avotiņa pamatskolā–attīstības centrā tiek organizēti pedagogu profesionālās kompetences pilnveides kursi speciālajā pedagogijā, lai savu pieredzi nodotu vispārīgā izglītībā un speciālo skolu pedagogiem, kuru klasēs ir izglītojamie ar mācīšanās traucējumiem, īpašām vai speciālām vajadzībām.

Kopš 2016. gada tiek realizēta jau 10. programma. Līdz 2019. gadam piedāvājam tālākizglītības programmu „Pedagogu profesionālo un pedagoģisko kompetenču pilnveide darbā ar izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem. Iekļaujošās izglītības veicināšana valstī” (A programma, 36 stundas). Nedēļas laikā vispārīgā izglītībā un speciālo skolu pedagogiem ir iespēja pilnveidot nepieciešamās zināšanas un prasmes darbā ar izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem, saņemot ieteikumus mācību un korekcijas metožu izvēlei atbilstīgi izglītojamo speciālajām vajadzībām. Tādējādi vispārīgā izglītībā un speciālo skolu pedagogi tiek sagatavoti iekļaujošās izglītības procesam. Šos pedagogu profesionālās kompetences pilnveides kursus ir apmeklējuši 956 pedagogi no visas valsts.

Citu valstu pētījumi liecina, ka 13–15 % skolēnu varētu būt mācīšanās traucējumi: ir grūti iemācīties lasīt, uztvert lasīto, ir problēmas matemātikā. Arī Latvijā tādu bērnu skaits, kuriem ir nepieciešama palīdzība un īpašs pedagogu atbalsts, pieaug, tādēļ vispārīgā izglītībā un speciālo skolu pedagogiem ir nepieciešamas padziļinātas zināšanas, kā strādāt ar izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem.

2017. gada augustā Rīgas V. Avotiņa pamatskola–attīstības centrs uzsāka īstenot Izglītības un zinātnes ministrijas un Rīgas domes izglītības, kultūras un sporta departamenta mācību pakalpojumu sniegšanu pedagogu profesionālās kompetences pilnveidei

aktivitātē „Metodiskais atbalsts iekļaujošās izglītības aspektu nodrošināšanai skolēniem ar dažādiem (mācīšanās, valodas, redzes, dzirdes, jauktiem attīstības, garīgās un smagas garīgās attīstības) traucējumiem”. Tika izstrādātas un saskaņotas divas pedagogu profesionālās kompetences pilnveides A programmas astoņu stundu apjomā.

Programmu mērķis ir radīt iespēju Rīgas un Rīgas plānošanas reģiona vispārējās izglītības iestāžu pedagogiem paaugstināt nepieciešamās zināšanas un profesionālo kompetenci darbā ar izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem, sniegt ieteikumus sākumskolas un pamatskolas pedagogiem izglītojamo intelektuālās attīstības pedagoģiski psiholoģiskajā izvērtēšanā vai pedagoģiskā procesa plānošanā un vadīšanā, tādējādi palīdzot vispārējās izglītības iestāžu pedagogiem realizēt iekļaujošās izglītības procesu.

1. programma „Izglītojamā ar mācīšanās traucējumiem intelektuālās attīstības psiholoģiski pedagoģiskā izvērtēšana periodā no 7 līdz 12 gadu vecumam” paaugstina pedagogu profesionālo kompetenci darbā ar izglītojamiem, kuriem ir mācīšanās traucējumi, iepazīstina ar procedūru, tās rezultātiem un analīzi, veicina prasmi saskatīt izglītojamā resursus, veidot atgriezenisko saiti, māca izveidot individuālo izglītības programmas apguves plānu, sniedz pieredzi starpinstitūciju sadarbības organizēšanā, produktīvu izglītības iestādes pārmaiņu veidošanā, nezaudējot pamatvērtības.

2. programma „Pedagoģiskā procesa plānošana un vadīšana izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem” ceļ pedagogu profesionālo kapacitāti darbā ar izglītojamiem, kuriem ir mācīšanās traucējumi, iepazīstina ar pedagoģiskā procesa plānošanu un vadīšanu, sniedz pieredzi individualizēta mācību procesa veidošanā un tehnoloģiju izmantošanā speciālo pedagoģisko vajadzību mazināšanai, veido prasmi skolas atbalsta komandas darba organizēšanā un māca izvērtēt snieguma progresu skolēniem ar mācīšanās traucējumiem.

Laikposmā no 2017. gada augusta līdz novembrim 10 grupās piedalījās 154 vispārējās izglītības iestāžu pedagogi no 57 izglītības iestādēm, pārstāvējot 26 novadsus.

Klausoties Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes lektores *Mg. psych.* Maijas Dūkas un docentes Rasmus Vīgantes lekcijas, iepazīstot Rīgas V. Avotiņa pamatskolas–attīstības centra direktori *Mg. paed.* Iridas Jansones un direktori vietniece *Mg. paed.* Raimondas Zeidmanes pieredzi, vērojot 22 pedagogu stundas (Līga Andersone – logopēdija, Līga Ašmane – latviešu valoda, Silvija Bērziņa – sociālās zinības, Aigars Bicāns – sports, Vita

Bladiko – latviešu valoda, Antra Blāze – matemātika, Elita Care-Bobinska – pasaules vēsture, Milda Dirnēna – matemātika, Marija Duboveca – sociālās zinības, Jolanta Dzintara – matemātika, Dace Eisaka – mājturība un tehnoloģijas, Līga Jukša – vizuālā māksla, Ilga Kalniņa – angļu valoda, Valdis Kalniņš – fizika, Valentina Kopmane – matemātika, Aiva Lūduma – mūzika, Iveta Miļevska – angļu valoda, Inga Pekša – mūzika, Anita Pormale – ārstnieciskā vingrošana, Uldis Veihmanis – latviešu valoda, Inguna Zaharova – Latvijas vēsture, Veronika Zēberga – matemātika), risinot problēmsituācijas kopā ar psihiatri Ilzi Pēlni-Bērziņu, psiholoģi Ivetu Damrozi-Zom-

meri, apgūstot logopēdes Irēnas Kalniņas praktiskās metodes individuālā palīdzībā un informātikas skolotāja Mārča Galiņa piedāvātās tehnoloģiju izmantošanas iespējas, uzklusot metodiķes *Mg. paed.* Anniņas Arbidānes ieteikumus par individuālajiem izglītības programmas apguves plāniem, pedagogi mācījās praktiskas metodes un paņēmienus, lai organizētu mācības izglītojamajiem ar mācīšanās traucējumiem.

Rezultātā vispārējās izglītības iestāžu pedagogi paaugstināja profesionālo kompetenci darbā ar izglītojamiem, kuriem ir mācīšanās traucējumi, tā nodrošinot iekļaujošās izglītības īstenošanu. ■

Profesionālās kompetences pilnveides kursu dalībnieku pārstāvētās novadu izglītības iestādes (23.08.2017.–09.11.2017.)

Nr.	Novads	Vispārīgā izglītībā mācību iestāde	Dalībnieku skaits
1.	Ādažu novads	Ādažu vidusskola	2
2.	Bauskas novads	Bauskas PII „Pasaulīte”	1
3.	Iecavas novads	Iecavas internātpamatskola	6
4.	Jūrmala	Majoru vidusskola (8), Mežmalas vidusskola (2), Jūrmalas PII „Māriņi” (4), sākumskola „Ābelīte” (4), sākumskola „Taurenītis” (1), Slokas pamatskola (3), Vaivaru pamatskola (5)	27
5.	Kandavas novads	Zantes pamatskola	2
6.	Ķeguma novads	Birzgales pamatskola	12
7.	Ķekavas novads	Baložu vidusskola	1
8.	Lielvārdes novads	Lēdmanes pamatskola (1), Lielvārdes pamatskola (3), Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskola (1)	5
9.	Limbažu novads	Vidrižu pamatskola	6
10.	Mārupes novads	Jaunmārupes pamatskola (1), Mārupes pamatskola (9)	10
11.	Ogres novads	Ogres sākumskola	2
12.	Olaines novads	Olaines 1. vidusskola (2), Olaines 2. vidusskola (7)	9
13.	Rīga	Rīgas 19. vidusskola (1), Rīgas 28. vidusskola (1), Rīgas 31. vidusskola (1), Rīgas 37. vidusskola (5), Rīgas 40. vidusskola (2), Rīgas 41. vidusskola (1), Rīgas 51. vidusskola (8), Rīgas 71. vidusskola (1), Rīgas 75. vidusskola (1), Rīgas 88. vidusskola (1), Rīgas Avotu pamatskola (4), Rīgas Ezerkrastu pamatskola (1), Rīgas Klasiskā ģimnāzija (2), Rīgas Mūzikas internātvīdusskola (5), Oskara Kalpaka Rīgas Tautas daiļamatū pamatskola (1), Šimona Dubnova Rīgas Ebreju vidusskola (1), Ziemeļvalsts ģimnāzija (1), Rīgas 46. PII (1), Rīgas pašvaldības bērnu un jauniešu centra struktūrvienība „Pārdaugava” (1), Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums (2)	41
14.	Rojas novads	Rojas vidusskola	2
15.	Ropažu novads	Ropažu vidusskola (3), Zaķumuižas pamatskola (1)	4
16.	Salacgrīvas novads	Krišjāņa Valdemāra Ainažu pamatskola	1
17.	Salas novads	Salas vidusskola	1
18.	Salaspils novads	Salaspils 2. vidusskola	1
19.	Saldus novads	Saldus PII „Zilīte”	2
20.	Saulkrastu novads	Saulkrastu vidusskola	8
21.	Sējas novads	Sējas pamatskola	1
22.	Stopiņu novads	Ulbrokas vidusskola	1
23.	Talsu novads	Talsu 2. vidusskola	1
24.	Tukuma novads	Džūkstes pamatskola (1), Tumes vidusskola (1)	2
25.	Varakļānu novads	Varakļānu vidusskola	2
26.	Vecumnieku novads	Valles vidusskola	4
26 novadi		57 izglītības iestādes	154 dalībnieki

Interešu izglītības centri un kompetenču pieeja

IK INGA CIMIŅA

Rīgas interešu izglītības metodiskā centra vadītāja

IK INGA SIDORČIKA-BOBOVIČA

RD IKSD SJP interešu izglītības programmu vadītāja

Novembrī Rīgas interešu izglītības iestāžu direktoru vietnieki devās pieredzes apmaiņas braucienā uz Valmieras jaunatnes centru „Vinda” (direktore Sanita Loze), Cēsu bērnu un jauniešu centru (BJC) „Spārni” (direktore Dzidra Matusēviča) un zinātkāres centru „ZINOO”.

Pieredzes apmaiņas braucienu organizēja Rīgas domes (RD) Izglītības, kultūras un sporta departamenta (IKSD) Sporta un jaunatnes pārvaldes (SJP) Sporta un interešu izglītības iestāžu nodaļa. Mērķis bija iepazīt citu interešu izglītības iestāžu pieredzi, gatavību jaunajai izglītības reformai, kā arī meklēt jaunus darba virzienus, iedvesmojoties, mācoties, kā arī daloties pieredzē.

Interesu izglītība – palīgs ceļā uz jauno mācību saturu

RD IKSD SJP interešu izglītības programmu vadītāja Inga Sidorčika-Boboviča uzskata, ka izglītības sistēmā interešu izglītības un iestāžu loma kļūst aizvien būtiskāka, īpaši saistībā ar gaidāmajām pārmaiņām, Latvijas skolās plānojot ieviest kompetenču pieeju balstītu mācību saturu.

„Šodienas izaicinājums ir sagatavot bērnus un jauniešus nākotnei mainīgā pasaulē, radot apstākļus to kompetenču attīstīšanai dažādā kontekstā, lai gūtu dzīvei 21. gadsimtā svarīgas zināšanas, prasmes un attieksmi. Tāpēc būtiska loma katras personas pilnveidē ir atšķirīgai mācīšanās pieejai, videi, kur bērni un jaunieši uzturas, mācās domāt, eksperimentēt, sadarboties ar citiem, meklēt atbildes un apgūt daudzveidīgas prasmes, kā arī lietot tās dzīvē. Interese izglītības iestādēs un interešu izglītība ar savu resursu un pieredzi ir lielisks palīgs ceļā uz jauno mācību saturu,” norāda speciāliste.

Prasme pielāgoties pārmaiņām

BJC „Daugmale” direktora vietniece Maruta Karaševska pēc abu centru apmeklējuma teica: „Interesu izglītībā strādājošo cilvēku stāsti ir pārsteidzoši vitāli tāpēc, ka viņi ir pratuši pielāgoties nebeidzamajām pārmaiņām, aktīvi līdzdarbojas savas pilsētas dzīvē un turpina attīstīties.” Vērotās prezentācijas apliecināja to, ka kolēģi ir nopietni aizdomājušies

FOTO: Aina Indriksone

Rīgas interešu izglītības iestāžu direktoru vietnieki un un vidzemnieki dalās interešu izglītības darba pieredzē un meklē jaunus attīstības virzienus.

par sabiedrības ilgtspēju, izpratuši ikviena indivīda saistību ar visu citu pasaulē.

M. Karaševska secina, ka interešu izglītības iestādēs pedagogi ir ļoti vērīgi pret radošuma iedīgļiem audzēkņos, veicina viņu prasmi lietot interešu izglītības telpu un motivē padarīt to par savu, ko apliecināja arī kolēģi Valmierā un Cēsīs.

Skolotāji regulāri apmainās zināšanām

Cēsu BJC „Spārni” redzētais apliecināja sistemātiskuma nozīmību. BJC „IK Auseklis” direktora vietniece Justīne Viksna pamanīja, ka Cēsīs liela nozīme tiek piešķirta audzēkņu sasniegumiem un sistemātiskai attīstībai, audzēkņiem regulāri pierādot sevi un prezentējot savus darbus.

Savukārt Valmieras jaunatnes centrā „Vinda” direktoru vietniekiem bija iespēja pavērot sadarbību starp centra interešu izglītības skolotājiem. „Ikdienā skolotāji regulāri savstarpēji apmainās ar zināšanām, pieredzi, kā arī realizē kopīgus projektus un galarezultātā demonstrē ieguldīto kopdarbu rezultātus centra rīkotajos pasākumos. Interesanti, ka ansamblis sadarbojas ar deju pulciņa horeogrāfu un šūšanas pulciņa skolotāju, lai iestudētu muzikālo priekšnesumu ar deju kustībām un grezniem tērpiem,” pieredzētājā dalās J. Viksna un norāda arī uz vērtīgo atbalstu, ko „Vindai” darbā sniedz efektīvi izveidotā vecāku padome.

Sava darba entuziasti

Direktora vietnieces Dace Timule (BJC „Mīlgrāvis”) un Jana Šķerberga (mākslinieciskās jaunrades centrs „Praktiskās estētikas skola”) priecājās par iespēju satikties ar īstiem sava darba entuziastiem. „Mājīgums un patīkama vide raksturo Valmieras jaunatnes

centru „Vinda”. Katrs mācību kabinets ir kā cita, atšķirīga pasaule, kuru ir radījis skolotājs. Sarunās ar Valmieras kolēģiem varējām noskaidrot mūs interesējošos jautājumus. Interesu izglītībā ārkārtīgi svarīga ir pedagoga personība, viņa profesionalitāte, aizrautība un sava darba mīlestība. Tāpēc pateicamies Valmieras Valsts ģimnāzijas vēstures skolotājai un muzeja vadītājai, Skolu muzeju biedrības vadītājai Inetai Amoliņai, kas iepazīstināja ar Valmieru šodien, tās vēsturi, īpaši akcentējot izglītības iestāžu nozīmīgumu visos laikos,” stāsta D. Timule.

Valmierā redzētā iespaidīgā automodelisma trase, kurā ir iespējams rīkot starptautiska mēroga sacensības, pārsteidza visus rīdziniekus. J. Šķerberga secina, ka ir smēlusies daudz interesantu ideju no vairāku pulciņu darba snieguma, īpaši izceļot ilggadējo lidmodelisma pulciņa vadītāju Gunāru Puriņu, kura darbošanās „mūs visus vēl reizi pārliecināja, cik daudz audzēkņiem spēj sniegt īsts sava darba entuziasts”.

„Cēsniekiem ir laika gaitā izkoptas tradīcijas – gadskārtēji konkursi, koncerti, svētki un skates, kas ļauj bērniem un jauniešiem vispusīgi apliecināt sevi,” raksturo J. Šķerberga un atzīst, ka „Spārni” visus viesus esot apbūruši ar mājīgumu – senlaicīga celtnes ir pārveidota par mūsdienīgu, funkcionālu vidi, vienlaikus nezaudējot vēstures elpu.

„Praktiskās estētikas skolas” direktora vietniece secina, ka Valmierā un Cēsīs redzētais uzskatāmi pierāda interešu izglītības lomu mūsdienās, jo „bērniem ir nepieciešama īpaša vieta ārpus skolas un mājām, kur realizēt savas ieceres un sapņus un saturīgi pavadīt brīvo laiku”.

Īpaši patīkama un lietderīga viesošanās bija Vaidavas keramikas

Interesu izglītības iestādes un interešu izglītība ar savu resursu un pieredzi ir lielisks palīgs ceļā uz jauno mācību saturu.

ražotnē, jo keramikas un vizuāli plastiskās mākslas pulciņi ir gandrīz visos Rīgas BJC. Tādēļ interesanta bija gūtā pieredze gan saistībā ar keramikas ražošanas procesā izmantotajām tehnoloģijām, gan arī darba drošības aspekti darbā ar keramiku, kas ir aktuāli visiem keramikas pulciņu skolotājiem.

Idejas no „ZINOO”

Zinātkāres centra „ZINOO” apmeklējums Rīgas interešu izglītības centru direktoru vietniekiem deva daudz radošu ideju, kā D. Timule norāda, „īpaši bērnu un jauniešu nometņu organizēšanai, mācību ekskursiju vai tematisko nodarbību plānošanai, kas ļauj bērniem praktiski darboties, eksperimentēt, tādējādi pašiem atklājot fizikas un citu dabaszinību priekšmetu lietojumu ikdienas dzīvē”. „ZINOO” piedāvāja iespēju piedalīties arī vienā no daudzajām tematiskajām nodarbībām – „Nosēšanās uz svešas planētas”. Šajā nodarbībā apmeklētājiem no dotajiem materiāliem bija jāizveido kosmiskā zonde, kas spētu veiksmīgi piezemēties, saglabājot veselu kosmonautu olu. Nodarbība izdevās atraktīva un jautra, arī tāpēc, ka „ZINOO” darbinieki ir pacietīgi un laipni jaunieši, ar kuriem ir patīkami sadarboties.

Aizrautīgi un prasīgi

BJC „Altona” direktora vietniece izglītības jomā Balva Šlan-

ka pieredzes apmaiņas braucienu uzskata par vērtīgu, jo diskusijās notika viedokļu apmaiņa par interešu izglītības attīstību un virzieniem nākotnē saistībā ar izglītības reformu, kā arī par interešu izglītības nozīmīgumu. „Darba kvalitāte BJC jeb, kā kādreiz teica, namiņos ir augsta, un bērni labprāt apmeklē pulciņus tajos. Pedagogi, kurus satikām vai kuru darbu iepazīnām neklātienē, strādā radoši, aizrautīgi, bet arī prasīgi. Kā redzējām un dzirdējām, abas iestādes ir populāras audzēkņu vidū tik ļoti, ka nav iespējams uzņemt visus ieinteresētos audzēkņus,” secina B. Šlanka un izsaka pateicību kolēģiem Valmierā un Cēsīs par viesmīlību un atsaucību, daloties ar paveikto un iepazīstinot ar nākotnē iecerēto. „Prieks par to, ka gan Valmierā, gan Cēsīs interešu izglītībā strādā cilvēki, kuriem šis darbs ir sirdslieta, kuru galvenais mērķis ir palīdzēt katram bērnam un jauniešim atrast savu talantu un pilnveidot to, tādējādi palīdzot kādam atrast savu ceļu dzīvē.”

Interesu izglītība Latvijā nav nejaušība

„Kolēģu pieredze Valmierā un Cēsīs apliecināja, ka interešu izglītības centri Latvijā ir pieprasīti, strādā vienota mērķa labā, vienotā virzienā un prot panākt rezultātu pašreizējā vietā, laikā un ar pašreizējiem resursiem. Interesu izglītības centri ir labs atbalsts skolām kompetenču izglītības īstenošanā,” spriež RD IKSD SJP interešu izglītības programmu vadītāja I. Sidorčika-Boboviča. Savstarpējās pieredzes rezultātā ir uzsākta sadarbība starp Rīgas interešu izglītības iestādēm un apmeklētājiem centriem – Valmieras jaunatnes centru „Vinda” un Cēsu BJC „Spārni”. 30. novembrī „Vindas” kolektīvs apmeklēja Rīgas Jauno tehniķu centru, gūstot pieredzi tajā.

BJC „Daugmale” direktora vietniece M. Karaševska visu kolēģu vārdā izsaka pateicību RD IKSD par šo Rīgas BJC direktoru vietniekiem organizēto pieredzes apmaiņas braucienu, kas rosina radošam, veiksmīgam darbam, kā arī attīsta un pilnveido savstarpējās saiknes un stiprina pārliecību, ka interešu izglītība Latvijā nav nejaušība.

Rīgas interešu izglītības metodiskā centra vadītāja I. Cimiņa uzsver: „Vidzemē guvām apliecinājumu mūsu pārliecībai, ka interešu izglītība ir nenovērtējams ieguldījums valsts nākotnē. Interesu izglītība, tās vide un pedagogu personības mūsu bērniem, jauniešiem un ģimenēm sniedz būtiskas pilnveides iespējas gan personas izaugsmei, gan karjeras izvēlē turpmākajā dzīvē.” ■

Latvijas skolu bibliotekāru biedrība atskatās uz 20 gados paveikto

IK DAIGA KĻANSKA

Rīgas Natālijas Draudziņas vidusskolā 1. decembrī satikās Latvijas Skolu bibliotekāru biedrības (LSBB) biedri, lai atskatītos uz padarīto 20 gadu laikā. Konferences atklāšanā Rīgas N. Draudziņas vidusskolas direktors Pēteris Ševčenko teica, ka bibliotekāru nozīme skolā ar katru gadu pieaug: „Nav noslēpums, ka grāmatas kļūst dārgākas un bieži vien bērniem nepieejamākas. Tehnoloģijas, kuras daudz ko atvieglo, diemžēl nodara kaitējumu valodas bagātībai. Bagāta valoda un spēja izteikties būs tikai tiem, kuri lasa arī grāmatas. Jūs esat tie, kuri bērniem un jauniešiem var ieteikt, ko lasīt, iedvesmot lasīt, jo ne vienmēr mājās tas tiek izdarīts, tādēļ jūsu nozīme skolā ir nenovērtējama. Diemžēl ne vienmēr tā tiek novērtēta, lai jūs iedvesmotu darbam. Skolas vienmēr būs gaismas pilis, izglītības devējas, nesējas un mūsu kultūras attīstītājas. Paldies par padarīto un lai jums vienmēr ir izturība!”

Atmiņās par 20 gados LSBB paveikto dalījās skolu bibliotekāres Raita Kopiņa, Dace Balode, Silvija Siliņa, Baiba Eversa, Skaidrīte Gulāne. Viņas atcerējās, cik vērtīgi bijuši pieredzes apmaiņas semināri Cēsu un Bauskas skolās, Jelgavas Spīdolas ģimnāzijā. LSBB vienmēr ir meklējusi iespējas pilnveidot bibliotekāro izglītību, balstoties uz pārliecību, ka ir jāmācās nevis ķeksīša dēļ, bet – lai varētu strādāt gudrāk. Biedrība ir izveidojusi un uzturējusi mājaslapu <http://www.lsb.lv>. Līvānu 1. vidusskolas ilggadējā bibliotekāre S. Siliņa uzsvēra, ka nepieciešamība apvienoties kopīgam darbam nākusi no pašu bibliotekāru vidus un atslēgas vārdi bijuši „uzticēšanās” un „sadarbība”. Biedrībā lieliski jutuši un zinājuši, kurā jomā katrs ir stiprāks un ko no kura var mācīties: dažiem bija pieredze grāmatu iesiešanā un

labošanā, citi veiksmīgi īstenoja izglītojošus projektus skolēniem, vēl kāds mācēja veidot atmiņā paliekošus svētkus dzejniekiem, rakstniekiem, novadniekiem. LSBB ir pateicīgi, ka šo gadu gaitā ir izveidojusies laba sadarbība ar Kultūras ministriju (KM), Latvijas Nacionālo bibliotēku (LNB), kura, apzinājusi visus Latvijas skolu bibliotekārus, nodrošina viņus ar informāciju. LSBB atzinīgi novērtēja eksperimentālo projektu „Skolu bibliotēku un informācijas pakalpojumu attīstība Latvijā”, ko 21. gadsimta sākumā īstenoja ar projekta konsultanta Džeralda Brauna (*Gerald Brown, ASV*) atbalstu.

Svētkos Latvijas skolu bibliotekārus sveica KM Bibliotēku un arhīvu nodaļas vecākā referente Linda Langenfelde, pasniedzot KM atzinības rakstu bibliotekārei **Dacei Balodei**, Nacionālās mākslu vidusskolas Jaņa Rozentāla Mākslas skola; **Inītai Bertmanei**, pamatskola „Ridze”; **Baibai Eversai**, Skrundas vidusskola; **Raitai Kopinai**, Tukuma 2. vidusskola; **Līvai Pakalnai**, Rīgas 47. vidusskola; pensionētajai bibliotekārei **Silvijai Siliņai**, Līvānu 1. vidusskola.

Darba apjoms pieaug, slodze samazinās

Skrundas vidusskolas bibliotekāre un LBBB valdes locekle B. Eversa norāda, ka lielo novadu un pilsētu skolās, kurās mācās ap 300 bērnu, ir cerība, ka bibliotekāru slodze būs vismaz no 0,6–0,7. „Neviens nerēķina, ka darbi jau nesamazinās, bet to kļūst arvien vairāk. Varbūt daudzi nezina, bet mazajās lauku skolās ir jālūdz kādam paveikt maksimāli daudz par aptuveni pieciem eiro mēnesī, jo tur bibliotekāru vairs nav. Domāju, nevajadzētu brīnīties, ka grāmatu fonda attīstība ir apstājusies 2014. gada līmenī. Bērni nevar iekļūt bibliotēkā, jo tā ir slēgta. Skolās, kurās mācās līdz 100 bērniem,

FOTO: Daiga Kļanska

Nacionālās mākslu vidusskolas J. Rozentāla Mākslas skolas bibliotekāre Dace Balode (no kreisās), KM Bibliotēku un arhīvu nodaļas vecākā referente Linda Langenfelde un pensionētā Līvānu 1. vidusskolas bibliotekāre Silvija Siliņa.

mācību grāmatas iepērk kāds no saimniecības daļas. Savulaik kopā ar KM pārstāvjiem izstrādājām stratēģisko plānu, ka skolās, kurās mācās līdz 300 bērniem, ir jābūt bibliotekāram ar pilnu slodzi, bet notiek pretējais – slodzes tikai samazina,” situāciju analizē bibliotekāre.

„Noteikumi ir mainījušies arī attiecībā uz bibliotekāra profesionalitāti: vienā brīdī bija nepieciešams diploms, ka esi studējis bibliogrāfiju, bet pirms tam bija nepieciešama pedagoga kvalifikācija, vienā gadījumā – apgūta prasme organizēt dažādus pasākumus, bet otrā – uzzīņu darbs, fonda kārtošana. Bibliotekārs skolotājs, kas vada stundas, darbu organizē pavisam citādi, jo domā atšķirīgi – viņam nerūp, vai grāmatas būs uzskaitītas pareizi. Bet, norakstot krājumus nepareizi vai par daudz, šo kļūdu dēļ var nākties pat zaudēt darbu. Izglītības un zinātnes ministrijā (IZM) ir izstrādātas prasības, kā apsaimniekot valsts piešķirtās dotācijas līdzekļus, bet nav domāts, kas to darīs, un pavisam tiek aizmirsts, ka grāmatas – tā ir

arī materiāla vērtība, nevis kaut kas bezvērtīgs, ko izsniedz skolēniem. Manuprāt, domājot par jauno, kompetencēs balstīto saturu, skolās vajadzētu būt pat līdz trim bibliotekāriem. Realitātē notiek pretējais. Sabiedrībā uztraucas, ka samazinās bērnu lasītprasme, bet skolotājam palīdzēt var vienīgi bibliotekārs. Daudzi no mums, profesionāli pilnveidojoties, ir kļuvuši par karjeras konsultantiem, taču nu arī šīs iegūtās prasmes ir kļuvušas nevajadzīgas. Notiekošais atgādina kampaņas, kad mainās modes prasības.

Lai gan esmu ieguvusi bibliotekāres izglītību, apgūvusi pedagogiju dažādos kursos, nedrīkstu vadīt stundas konkrētā mācību priekšmetā, jo man nav augstākās izglītības pedagogijā. Pārsvārā palīdz konsultācijās u. tml., lai bērni būtu nodarbināti un pieskatīti, kamēr gaida transportu. Nevaru iedomāties, kā lielā skolā visus darba pienākumus spēj izpildīt viens bibliotekārs. Izstrādājām un IZM iesniedzām skolu bibliotekāra amata aprakstu, bet tas ir aizmirsts, jo nekāda turpmāka rīcība nesekoja.”

Apbēdina, ka valsts amatpersonām lauku skolas ir nesvarīgas

Bijusī Līvānu 1. vidusskolas bibliotekāre S. Siliņa, kas nesen devās pensijā, atzīst, ka nekas būtiski skolu bibliotekāru dzīvē nav mainījies, tomēr „visvairāk apbēdina, ka valsts amatpersonām lauku skolas nešķiet svarīgas. Es un daudzas manas kolēģes pirms apmēram 10 gadiem vēl citīgi mācījāmies, apgūvām jaunāko profesijā, tas savā ziņā radīja nozīmības apziņu. Lielā skolā darba bija daudz. Skaitliski mazāko skolu bibliotekāru darbu apgrūrina fakts, ka nav metodisko apvienību vai citu kontaktpersonu, tādēļ katrs cīnās pats par sevi. Slodzes pārsvarā ir 0,2 un tikai retajam 0,5, bet darba apjoms pieaug, jo grāmatvedības dokumenti pieaug gan apjomā, gan sarežģītībā. Kolēģe, kas pārņēma manu amatu, nebeidz šausmināties par milzīgo birokrātiju, un ir jājautā, kāpēc jārāž tik daudz bezjēdzīgu papīru.

Bibliotekāru darbs reizēm ir bezspēcīgs tehnoloģiju priekšā, bet vienmēr esam centušies izdomāt, kā pievērst bērnu uzmanību grāmatām, piemēram, rīkojot rakstnieku jubileju pasākumus, kuros darbojas viņi paši. Līdz šim esam atbalstījuši visus LNB rīkotos pasākumus, tādēļ ceram, ka vismaz tiem bērniem, kas iesaistās, kaut kas paliks prātā.

Vismaz man sirdsapziņa lika tā strādāt, jo domāju – kas tad cits, ja ne mēs. Bibliotekāram ir jāzina viss, kas notiek skolā, jāsadarbjas ar skolotājiem. Mana pieredze liecina, ka bibliotēka ir vieta, kur bērni un skolotāji paglābjas, kad ir grūti vai esi nesaprasts.

Domāju par skolu tikla reformu un izveidoto skolu karti. Var jau mehāniski kaut ko zīmēt un rēķināt, bet realitātē daudziem joprojām ir palikusi neizprasta”.

Jauns programmas „Letonika” lasījumu cikls – Lejaskurzeme

IK ANDRIS BĒRZIŅŠ

Latvijas Universitātes (LU) Akadēmiskajā bibliotēkā novembra pēdējā piektdienā notika Latvijas Zinātņu akadēmijas, LU Akadēmiskās bibliotēkas, Liepājas Universitātes (LiePU) un valsts pētījumu programmas „Letonika” organizēts jauns „Letonikas” lasījumu cikls „Pētniecības fokusā Lejaskurzeme”. Lasījumos piedalījās LiePU zinātnes prorektore **Dr. philol. Ieva Ozola**, Kurzemes Humanitārā institūta (KHI) direktors **Dr. philol. Edgars Lāms**,

pētniece **Dr. philol. Daiga Straupeniece**, zinātniskā asistente **Mg. paed. Karina Krieviņa**.

Interesenti guva pamatīgu ieskatu Kurzemes etnoģeogrāfiskā novada folkloras, valodas, vēstures, mākslas un literāro procesu mantojuma apgūvē un zinātniskajā izpētē, visvairāk tieši par Lejaskurzemes pusi – Būtiņģi, Sventāju un Nīcu. Lasījumu noslēgumā notika KHI un kultūr- vēsturisko izdevumu sērijas „Letonikas bibliotēka” grāmatu izstāde un jaunāko grāmatu apskats.

Lasījumu cikls turpināsies 2018. gadā. ■

“Interesenti guva pamatīgu ieskatu Kurzemes etnoģeogrāfiskā novada folkloras, valodas, vēstures, mākslas un literāro procesu mantojuma apgūvē un zinātniskajā izpētē.

FOTO: Andris Bērziņš

Dr. philol. Edgars Lāms (no kreisās), Dr. h. c. philol. Venta Kocere, Dr. philol. Ieva Ozola, Dr. philol. Daiga Straupeniece pie grāmatu izstādes stendiem.

III LOA festivāls pieskandina Vidzemi

IK AURIGA JERMAKA

Muzikoloģe

Jau trešo gadu Latvijas Orķestru asociācija (LOA) rīkoja festivālu, pulcinot jauniešu un amatieru simfoniskos orķestrus un kamerorķestrus no visas Latvijas. Veiksmīgo festivāla ieceri un īstenojumu apliecina ar katru gadu pieaugošais dalībnieku skaits, kas šoreiz bija sasniedzis ap 700 dalībnieku no 22 orķestriem. Šogad festivāls norisinājās 10. un 11. novembrī Vidzemē, šā reģiona iedzīvotājiem sniedzot brīnišķīgu iespēju baudīt plašu, daudzveidīgu simfoniskās mūzikas klāstu.

10. novembrī koncerti paralēli norisinājās gandrīz visās lielākajās Vidzemes pilsētās – Madonā, Limbažos, Cesvainē, Ērgļos, Vecpiebalgā un Rūjienā, dodot iespēju vietējiem iedzīvotājiem apmeklēt augsta līmeņa simfoniskās mūzikas koncertus. Orķestru apvienošana lielākos apvienotos sastāvos (divi, trīs vai pat četri orķestri kopā) spēja radīt ļoti iespaidīgu, spēcīgu skanējumu, ko prata novērtēt arī kultūras namu klausītāji, sniedzot ļoti pozitīvas un gandarījuma pilnas atsauksmes.

“Daudzie paldies, uzslavas un pozitīvie vārdi no Vidzemes klausītājiem, pirmkārt, apliecina, ka šie koncerti ir sagādājuši cilvēkiem prieku, un, otrkārt, liek domāt, ka šis festivāls savā attīstībā virzās pa pareizo ceļu.

Festivāla centrālais un vienlaikus noslēguma koncerts norisinājās 11. novembrī Vidzemes koncertzālē „Cēsis”. Tajā piedalījās pilnīgi visi festivāla dalībnieki, spēlējot sešos lielos apvienotos orķestros. LOA konceptuāli bija nolēmusi festivāla noslēguma koncerta programmā iekļaut latviešu komponistu mūziku. Koncerta programma bija gan žanriski, gan stilistiski daudzveidīga – no latviešu mūzikas klasiķiem līdz pat mūsdienu komponistu darbiem.

Koncertu atklāja apvienotais orķestris, kurā kopā muzicēja Alfrēda Kalniņa Cēsu Mūzikas vidusskolas stīgu orķestris (diriģents Andris Riekstiņš), Jāņa Norviļa Madonas Mūzikas skolas simfoniskais orķestris (Mārtiņš Bergs), Krimuldas un Limbažu jauniešu simfoniskais orķestris (Aivars Buņķis) un Priekules Mūzikas un mākslas kamerorķestris

(M. Bergs). Virsdiriģenta M. Berga vadībā atraktīvi un enerģiski izskanēja A. Riekstiņa „Burtnieka polka”, kā arī Imanta Kalniņa „Velna deja” no mūzikas kinofilmā „Sprīdītis”, saņemot skaļus aplausus. Savukārt lirisko kontrastu veidoja Valda Breģa „Noturno” jeb „Noktirne”. Ar retāk dzirdētiem latviešu komponistu darbiem izcēlās virsdiriģenta Pētera Plūmes vadībā apvienoti trīs viņa paša vadītie orķestri – Ķekavas novada jauniešu simfoniskais orķestris, Mārupes Mūzikas un mākslas skolas kamerorķestris un Siguldas jauniešu kamerorķestris. Stingrā, noteiktā raksturā izskanēja populārais Andreja Jurjāna „Jandāls” no svītas „Latvju dejas”. Retāk atskaņotā Jāņa Ivanova koncerta vijolei ar orķestri otrajā daļā dziedāšu un dvēselisku solo demonstrēja Marta Aurēlija Rando. Pārsteigums klausītājiem bija Ādolfas Skultes „Habanera” no baleta „Negaiss pavasari”, kur bija dzirdams atraisīts, krāsains orķestra skanējums. Šķiet, skaitliski vērienīgākais orķestris (ar 10 flautām, 11 klarnetēm utt.) uzstājās pirmās daļas izskaņā. Guntara Bernāta virsvadībā bija apvienoti četri orķestri: viņa paša diriģētais kamerorķestris „Gaudeamus orchestra”, Juglas Mūzikas skolas simfoniskais orķestris (Mārcis Mīkelsons), Rīgas 10. vidusskolas estrādes simfoniskais orķestris (Aleksejs Verbickis) un Baldones un Vecumnieku novadu jauniešu simfoniskais orķestris „Draugi” (Solvita Loka, Aigars Džiļums). Orķestra programmā bija mūzika no kinofilmām „Dancis pa trim”, „Ceplis” un „Pie bagātās kundzes”, kam mūziku ir rakstījuši Mārtiņš Brauns un Marģeris Zariņš. Tomēr visveiksmīgākais orķestra sniegumā bija Elgas Īgenbergas „Valsis”, kas izskanēja ar vieglumu un eleganci.

Koncerta otrajā daļā uzstājās apvienotais orķestris, kurā spēlēja Pārdaugavas Mūzikas un mākslas skolas simfoniskais orķestris (Boļeslavs Voļaks), Ādažu Mākslas un mūzikas skolas kamerorķestris (Vita Zemture) un Ziemeļkurzemes kamerorķestris (Indra Sprōģe). Virsdiriģenta B. Voļaka vadībā dziedāši un graciozi izskanēja Jāņa Ivanova „Menuets” no 20. simfonijas. Ļoti pārliciecināšu sniegumu Jēkaba Mediņa „Romance” klarnetei ar orķestri rādīja Kristīne Kiete. Savas programmas izskaņā apvienotais orķestris bija iekļāvis krievu komponista Dmitrija Šostakoviča „Muzikālās ilustrācijas” no kinofilmas „Dundurs”, kur solo atskaņoja Olga Miņina un Elvis Vizulis. Ar kolorītu programmu sevi pieteica apvienotais orķestris: „Sinfonietta Daugavpils” (Aivars Broks), Jāzepa Mediņa Rīgas 1. mūzikas skolas (JMRIMS) simfoniskais orķestris (Laura Staša) un Pāvula Jurjāna Mūzikas skolas simfoniskais orķestris (Jēkabs Jančevskis). Virsdiriģenta A. Broka vadībā

Ērgļu saietā namā koncertē apvienotais orķestris, kurā spēlēja „Sinfonietta Daugavpils”, JMRIMS simfoniskais orķestris un P. Jurjāna Mūzikas skolas simfoniskais orķestris.

Vidzemes koncertzālē „Cēsis” diriģenta Normunda Dreģa vadībā muzicēja apvienotais orķestris, kurā spēlēja Rīgas kamerorķestris, Jūrmalas Mūzikas vidusskolas stīgu orķestris, Rīgas 6. vidusskolas simfoniskais orķestris, JMRIMS kamerorķestris „Armonico” un Bolderājas Mūzikas un mākslas skolas kamerorķestris.

himniski izskanēja J. Ivanova vokālizes „Jūsma” aranžējums un ar spēcīgu, efektīgu skanējumu izcēlās A. Broka kompozīcija „Vasara” no cikla „Gadalaiki”, izraisot skaļas klausītāju ovācijas. Savukārt izteiksmīgās un sulīgi piesātinātās krāsās izskanēja L. Stašas diriģētā Jutas Bērziņas „Mirjamas dziesma”, kur brīnišķīgus solo sniedza Taise Ticianas Geituseitvina, Arta Auziņa un Emīlija Silabriede. Savukārt klasiskās vērtībās balstīta programma bija apvienotajam orķestrim, kurā kopā muzicēja Jūrmalas Mūzikas vidusskolas stīgu orķestris (Dzintra Pelēķe), Rīgas 6. vidusskolas simfoniskais orķestris (Haralds Bārzdīnš), JMRIMS kamerorķestris „Armonico” (Normunds Dreģis) un Bolderājas Mūzikas un mākslas skolas kamerorķestris

(Andris Gailis). Enerģiski un precīzi izskanēja Romualda Kalsona „Allegro” daļa no cikla „Kāzu dziesmas”, kam kā liriskais kontrasts sekoja Jāzepa Vītola retāk atskaņotā „Mazā svīta op. 29a”. Koncerts izskanēja ar latviešu klasiskās mūzikas pērli – brīnišķīgo J. Mediņa āriju. Apvienoto orķestri diriģēja H. Bārzdīnš un festivāla mākslinieciskais vadītājs N. Dreģis.

Kaut gan dalībnieku skaits bija liels, organizatoriem bija izdevies nodrošināt ļoti raitu koncerta norisi, turklāt koncerta režisors Jānis Siliņš bija atradis labu risinājumu, kā aizpildīt orķestru nomaņas (noiešanas un uziešanas) pauzes, to laikā atskaņojot videomateriālus, kuros dažādas personas, to vidū festivāla organizatori un diriģenti, iepazīstināja ar sevi

un pastāstīja par orķestriem un repertuāru. Interesanti bija muzikoloģes Lienes Jakovļevas, komponistes J. Bērziņas, diriģenta N. Dreģa u. c. personu stāstījumi. Šo ideju noteikti ir vērts saglabāt arī nākamajos festivāla koncertos, iespējams, nedaudz koriģējot videomateriālu garumu un saturisko aizpildījumu.

Domājams, III LOA festivāls tā dalībniekiem sniedza pozitīvas emocijas un kopā muzicēšanas prieku, kas brīžam bija ļoti labi vērojams atraisītā muzicēšanā un dzīvīgā attieksmē pret skaņdarbu. Turklāt daudzie paldies, uzslavas un pozitīvie vārdi no Vidzemes klausītājiem, pirmkārt, apliecina, ka šie koncerti ir sagādājuši cilvēkiem prieku, un, otrkārt, liek domāt, ka šis festivāls savā attīstībā virzās pa pareizo ceļu. ■

Noslēdzies R. Blaumaņa 13. konkurss

IK ZINTA SAULĪTE

„Braku” muzeja vadītāja

Ērģļos 2. decembrī notika „Braku” muzeja organizētais Rūdolfa Blaumaņa literārās prēmijas 13. konkursa noslēguma sarīkojums, uz kuru bija uzaicināti 73 labākie domrakstu autori kopā ar skolotājiem un vecākiem. Pavisam konkursā piedalījās 144 skolēni. Visvairāk rakstītāju bija no Rīgas Valsts 2. ģimnāzijas, Neretas Jāņa Jaunsudrabiņa vidusskolas, Rīgas 33. vidusskolas un privātās pamatskolas „Gaismas tilts 97”.

Pamatskolu audzēkņi domrakstu rakstīja, izvēloties vienu no trim tematiem: „Mans ceļš pie Rūdolfa Blaumaņa”, „R. Blaumaņa darbos gūtās atziņas”, „Kur bērns tēva un mātes prātam dara pretī, tur labs nevar iznākt” (R. Blaumanis), bet vidusskolēni – „Krāsas R. Blaumaņa dzejā vai prozā, vai dramaturģijā”, „Man tuvie R. Blaumaņa darbu ekranizējumi”, „Reizēm, lūk, tā dzīve tā sarežģījas. Kā dzijas gabaliņš” (R. Blaumanis). Šoreiz čaklāki bija vidusskolēni – 73 darbi, no 7.–9. klases skolēniem tika saņemti 71 domraksts. Pamatskolēni biežāk rakstīja par tematu „Mans ceļš pie Rūdolfa Blaumaņa”, savukārt vidusskolēni – „Reizēm, lūk, tā dzīve tā sarežģījas. Kā dzijas gabaliņš” (R. Blaumanis).

R. Blaumaņa konkursa noslēguma sarīkojumu vadīja Latvijas Nacionālā teātra aktrise Marija Bērziņa. Konkursa goda viesu vidū bija UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerālsēkretāre Baiba Moļņika, literatūrvēsturniece Līvija Volkova, dabas pētnieks Māris Olte, SIA „Mailišu fabrika”

FOTO: Ilze Daugiallo

R. Blaumaņa literārās prēmijas 13. konkursa laureāti, viņu skolotāji, goda viesi un žūrija.

valdes locekle Ilze Mailīte. Viena no balvām, ko dāvināja veiksmīgākajiem rakstītājiem, bija Zintas Saulītes un Mārites Breikšas veidotā grāmata „Blaumaņa tēlu pasaulē”. Skolēni saņēma veicināšanas un speciālās balvas, godalgoto vietu ieguvēji – naudas prēmijas. Pasākuma galvenais finansiālais atbalstītājs – Ērģļu novada pašvaldība.

Konkursa laureāti pamatskolu grupā: 1. vieta – Zanda Zaļakmene, Viesītes vidusskolas 8. klase; 2. vieta – Elīna Krastiņa, Ogres 1. vidusskolas 9. klase; 3. vieta – Grēta Marija Grebže, privātās pamatskolas „Gaismas tilts 97” 8. klase; vidusskolu grupā: 1. vieta – Laura Ribkinska, Rīgas Valsts

2. ģimnāzijas 10. klase; 2. vieta – Līga Pentjuša, Rēzeknes 5. vidusskolas 11. klase; 3. vieta – Rovena Berga, Rīgas Valsts 2. ģimnāzijas 12. klase.

R. Blaumaņa konkursā galvenā vērtība ir uzrakstītais vārds, kas tiek virknēts teikumos, radot brīnišķīgas domas un atziņas. Ielūkosimies skolēnu pārdomās!

• Tās ir durvis uz teātri, uz teātra pasauli, ko man ir atvēris Rūdolfs Blaumanis. Mans ceļš ir tikai pašā sākumā. Nopietni gatavojos savu karjeru saistīt ar skatuvi, un man jāatver vēl daudzas durvis...

Zanda Zaļakmene

• Satiekot rakstnieku šajā ceļojumā, sapratu, ka tepat jau viņš bija. Katrā otrajā solī, kas ikdienā sperts, vārdos, kas kā ūdens skrējis pār lūpām, ceļā, kas sen sāks, bet nekad nebeigsies.

Elīna Krastiņa

• Man šis ceļš katru gadu kļūst arvien garāks, raibāks, un es rakstnieku un viņa daiļradi ne tikai iepazīstu, es tajā dzīvoju, uzskatu par savu.

Grēta Marija Grebže

• Sarkans, zils, dzeltens, pelēks, melns un balts. Kaise, kas pazudina, un cerības, kas nepiepildās. Ļaunums, kas uzvar, un pelēka bezcerība. Dārgas, smalkas lietas un nesavtīga ziedošanās. Sešas dažādas krāsas

R. Blaumaņa krāsu paletē – no katras mazliet, un cilvēka liktenis iegriežas neparedzamā virpulī.

Laura Ribkinska

• Dzīve ir kā dzijas gabaliņš, kas piedzimst līdz ar mums pašiem. Tie, kas atsien šos mezglus un sasniedz garīgo augstumu, pārtop par baltām ūbelēm, sadeg savā atdevē un kopā ar garu paceļas debesīs, gluži kā Rūdolfs Blaumanis latviešu tautā.

Līga Pentjuša

• R. Blaumaņa izmantotajā krāsu paletē ir jūtama arī viņa personība, iecienītākās krāsas un raibā dzīves uztvere.

Rovena Berga

ZIEMASSVĒTKU LAIKA PASĀKUMI RĪGĀ

22. un 23. decembrī 20.00
25. decembrī 23.00

Sv. Pestītāja Anglikāņu baznīcā

Jauniešu kora „Balsis” Ziemassvētku koncerti
„.. et Amo”. Biļetes „Biļešu paradīzes” kasēs

23. decembrī

12.00 LU Botāniskā dārza Palmu mājā
Emīļa Melngaiļa Liepājas mūzikas vidusskolas
zvanu ansambļa „Campanella” koncerts

23. un 26. decembrī

19.00 Lielajā ģildē
Koncerts „Rīga Jazz Ziemassvētkos”
Biļetes „Biļešu paradīzes” kasēs

24. decembrī

12.00 Rīgas Sv. Trīsvienības baznīcā
Adventa mūzikas svētku noslēguma koncerts

25. decembrī

14.00 un 17.00 Lielajā ģildē
Koncerts „Ziemassvētku noskaņa”
Ielūgumi no 11. decembra Rīgas Kongresu nama
„Biļešu paradīzes” kasēs

25. decembrī 17.00
26. decembrī 14.00 Ķīpsalas hallē
Rīgas Ziemassvētku koncerts
Biļetes „Biļešu paradīzes” kasēs

26. decembrī

15.00 Kultūras centrā „Imanta”
Ziemassvētku koncerts „Leduspuķes tavā logā”.
Ielūgumi no 12. decembra kultūras centrā
„Imanta”

16.00 Rīgas Sv. Magdalēnas baznīcā
Koncerts „Dievišķais mirdzums mīlestības lokā”
16.00 Kultūras centrā „Mazā ģilde”
Koncerts „Es skaistu vietu zinu”

Līdz 2018. gada 7. janvārim
Kinoteātrī „K. Suns”
Bezmaksas kinoseansi bērniem Ziemassvētkos
Bērniem un vecākiem ar bērniem ieeja bez maksas

Līdz 2018. gada 14. janvārim
8. vides objektu festivāls
„Ziemassvētku egļu ceļš”
www.eglufestival.lv

No 31. decembra 22.00 līdz 1. janvāra 3.00

11. novembra krastmalā
Jaunā gada sagaidīšanas svinības
21.00 DJ Roberts Lejasmeijers
22.00 Koncertprogramma
„100 dziesmas līdz simtgadei”
Aija Vitolīna, Aija Andrejeva, Normunds Rutulis,
Daumants Kalniņš, Ivo Grīniņš-Grīslis un
grupa „MC orķestris”
00.00 Muzikāls ugunošanas uzvedums
Sonora Voice, Raimonds Ozols, grupa
„Latvian Voices”, dūdu un bungu grupa „Auļi”,
DJ Monsta, hiphopa mākslinieks Reiks un
Kristaps Krievkalns
00.20–3.00 Dejas kopā ar grupu „Buks” un
DJ Robertu Lejasmeijeru

Ja nav norādīts citādi,
ieeja bez maksas

Plašāka informācija
www.kultura.riga.lv

31. decembrī un 1. janvārī
sabiedriskais transports Rīgā
bez maksas

TURPINĀM

iespiestās un elektroniskās avīzes „Izglītība un Kultūra”, elektronisko žurnālu „Pirmsskolas Izglītība” un „Vecākiem”, iespiestā žurnāla „Praktiskie Rokdarbi”
2018. gada abonēšanas kampaņu REDAKCIJĀ!
Laikraksta gada abonements – 66,50 EUR
(cena VAS „Latvijas pasts” – 70 EUR)
KOMPLEKTĀ IZDEVĪGĀK!

1. „Izglītība un Kultūra” + iespiestais žurnāls „Praktiskie Rokdarbi” – 86,48 EUR
2. Žurnāli „Pirmsskolas Izglītība” + „Vecākiem” elektroniski (PDF) – 56 EUR
3. „Izglītība un Kultūra” + „Pirmsskolas Izglītība” + „Vecākiem” elektroniski (PDF) – 122,50 EUR

4. „Izglītība un Kultūra” + iespiestais žurnāls „Praktiskie Rokdarbi” + „Pirmsskolas Izglītība” + „Vecākiem” elektroniski (PDF) – 142,48 EUR
5. „Izglītība un Kultūra” + iespiestais žurnāls „Praktiskie Rokdarbi” + „Vecākiem” elektroniski (PDF) – 114,48 EUR
6. „Pirmsskolas Izglītība” + „Vecākiem” elektroniski (PDF) + iespiestais žurnāls „Praktiskie Rokdarbi” – 75,98 EUR
7. „Izglītība un Kultūra” + „Vecākiem” elektroniski (PDF) – 94,50 EUR

Laikraksta „Izglītība un Kultūra” (IK) un elektronisko izdevumu „Pirmsskolas Izglītība” (PI) un „Vecākiem” (V) abonēšanas cenas 2018. gadam

N. p. k.	Komplekta nosaukums / Mēnesis	I	II	III	IV	V	VI	VII*	VIII	IX	X	XI	XII
1.	IK (iespiesta vai elektroniska)	6,55	13,30	32,30	37,05	44,65	47,50		55,10	57,00	62,70	66,50	66,50
2.	V	2,70	5,40	8,10	10,80	13,50	16,20		21,60	24,30	27,00	28,00	28,00
3.	IK + V	9,25	18,70	40,40	47,85	58,15	63,70		76,70	81,30	89,70	94,50	94,50
4.	PI + V	6,20	12,00	21,00	24,80	31,00	37,20		49,60	50,90	52,50	56,00	56,00
5.	IK + PI + V	12,75	25,30	53,30	61,85	75,65	84,70		104,70	107,90	115,20	122,50	122,50
6.	IK + iespiestais žurnāls „Praktiskie Rokdarbi” (PrR)		16,75		43,95		57,49		68,54		79,59		86,48
7.	IK + PrR ar pielikumiem		16,75		43,95		61,45		68,54		79,59		94,40
8.	IK + PI + V + PrR		28,75		68,75		94,69		118,14		132,09		142,48
9.	IK + PI + V + PrR ar pielikumiem		28,75		68,75		98,65		118,14		132,09		150,40
10.	IK + V + PrR		22,15		54,75		73,69		90,14		106,59		114,48
11.	IK + V + PrR ar pielikumiem		22,15		54,75		77,65		90,14		106,59		122,40
12.	PI + V + PrR		15,45		31,70		47,19		63,04		69,39		75,98
13.	PI + V + PrR ar pielikumiem		15,45		31,70		51,15		63,04		69,39		83,90

* Jūlijā laikraksts un tā pielikumi neiznāk ne drukātā, ne elektroniskā formātā

Nāc līdzās Ziemassvētkos!

FOTO: F64

Dziedātājas Rūtas Dūdumas un Kaspara Grigāna izpildījumā koncertā skanēs Gunāra Freidenfelda dziesma „Ūdensnesējs”.

IK ILZE BRINKMANE

Labdarības koncerts „Nāc līdzās Ziemassvētkos!” šogad izskanēs 11. decembrī Vidzemes koncertzālē „Cēsis”, bet pirms tā fonda „Nāc līdzās!” vadītāja **Sarma Freiberga** saaicināja plašsaziņas līdzekļu pārstāvjus, lai pavēstītu par vēl citiem, jau paveiktajiem darbiem.

Ikviens var doties uz Lielo gildi, kur stundu pirms ikviena koncerta ir atvērts Ziemassvētku tirdziņš, lai iegādātos jauniešu ar īpašām vajadzībām rūpīgi darinātās dāvanas.

Ir tapis kalendārs „Ārā”, kurā iespiestās fotogrāfijas atspoguļo Latvijas dabas skaistumu. Fotogrāfs, jauniešu skolotājs un kalendāra māksliniecisks kurators **Jānis Mednis** atzīst – bijis patīkami pārsteigts, ka daudziem ir izdevies iemūžināt īpašu noskaņu, bet no 133 iesūtītajiem darbiem ir publicēti vien 17. Visveiksmīgākā izrādījās **Kristiāna Bērziņa**, kura ar savu māmiņu mēroja ceļu no Aizputes. Meitene stāsta, ka ir pateicīga skolotājam, kurš palīdzējis uz visu paskatīties citā rākursā. Plašāku fotoizstādi var aplūkot Latvijas Nacionālās bibliotēkas konferenču zāles vestibīlā.

Lielākais notikums, protams, būs koncerts, kam visi sāka gatavoties jau vasarā. Starp koncerta dalībniekiem būs arī dziedātāja **Rūta Dūduma**, kura stāsta: „„Nāc līdzās!” komandā esmu jau ceturto gadu. Vasaras nometnē mēs džejojām, blūzējām, mums kopā bija jautri. Pēc tikšanās ar saviem jaunajiem draugiem vienmēr esmu priecīgāka un laimīgāka, bet svētkos īpaši ticam laimei un brīnumam.” **Kaspara Grigāna** un Rūtas izpildījumā jau dzirdējam un arī klausītāji koncertā dzirdēs

Gunāra Freidenfelda dziesmu „Ūdensnesējs”.

Koncertā piedalīsies mūziķi no grupas „Raxtu Raxti” un „Melo-M”, tās dalībnieks un koncerta muzikālais vadītājs **Kārlis Auzāns** apgalvo, ka dzirdēsim fantastiskus solistus, jo, sadarbojoties ar labdarības koncerta dalībniekiem, izjūt milzīgu enerģijas pieplūdumu. Pierādījums tam ir viņa čella un **Līvas Paulas Palejas** saksofona solo, atskaņojot Antonio Vivaldi „Skaņdarbu divām mandolinām”. Līva Paula, kura ir vājredzīga, laikrakstam atklāj, ka vispirms esot iepaticies saksofona izskats, bet pēc tam – skaņa. Meitene ir apņēmības pilna pie skolotājas Ievas Slokas Juglas Mūzikas skolā nopietni apgūt akadēmiskos pamatus, lai pēc tam varētu attīstīt kādu jaunu žanru.

Režisors **Valdis Pavlovskis** apgalvo, ka šis pasākums nekad nav bijis tikai koncerts – tas pārņem par stāstu, šajā reizē – par to, kā Ziemassvētki ienāk pilsētā, laukos, būdīnās un greznos namos.

Dalībniekiem ir piepūlējusies arī dziedātāja **Marija Naumova**, kura, pēc deviņu gadu prombūtnes atgriezusies Latvijā, atzīst, ka priecājas par daudzajiem skaidrībām, atvērtajiem un labajiem cilvēkiem, kas palīdz attīsties un pastāvēt Latvijai. Sākumā viņai tas šķitis neiespējami, bet tagad dziedātāja priecājas par neparasto iespēju dziedāt kopā ar vārdzirdīgu zēnu kori (Rīgas internātvienības skolas bērniem ar dzirdes traucējumiem surdovalodas koris), un koncertā skanēs Raimonda Tigula dziesma „Dod, Dieviņi, dodamo”. „Galvenais ir gaiša sirds. Ja tās nav, tad kājas un rokas nepalīdzēs,” uzsver Marija. ■

Par Ziemassvētkiem

IK AĪDA RANCĀNE,

Dr. biol., Mg. phil.,
Latvijas Universitātes
Filozofijas un socioloģijas institūta
vadošā pētniece

Mūsdienās teiktu, ka gada laikā Zeme apriņķo ap Sauli vienu reizi, taču tad, kad veidojās laika skaitīšanas sistēma, svarīgas bija acīm redzamās parādības, un tas ir Saules ceļš pie debesīm. Gada laikā šis ceļš atgādina ieelpu un izelpu: vasarā Saule dienas vidū paceļas visaugstāk virs horizonta un veido vislielāko loku pa debess jumu, ziemā – nolaižas zem un veic pavisam nelielu loku.

Dienas un nakts garuma attiecība, ko nosaka Saules gaita, iezīmē četrus svarīgus punktus gada laikā: vasaras un ziemas saulgriežus un pavasara un rudens saulstāvjus jeb vienādības. Visīsākajā dienā, 21. decembrī, Saule paceļas pavisam nedaudz virs horizonta un tās noietais loks pie debesīm ir pavisam neliels. Īsākā diena un garākā nakts iezīmē ziemas saulgriežus.

Saules piedzimšanas svētki

Nosaukums „saulgrieži” jeb „solstīcija” ir astronomisks termins un norāda konkrētu Saules pozīciju astronomiskajā koordinātu sistēmā. Tautas valodā tās nav lietots. Ziemas saulgriežu laikā tradicionāli tika svinēti Ziemassvētki – Saules atdzimšanas (piedzimšanas) svētki. Reizē ar kristietisma ieviešanu senajiem Ziemassvētkiem tiek uzslāņots kristīgs saturs – Kristus piedzimšana, taču nosaukums paliek tas pats.

Mūsdienu kalendārā saulgriežu un saulstāvju datumi katru gadu var nedaudz mainīties, tāpēc ka astronomiskais Saules gads nedaudz atšķiras no diennakšu kalendāra. Šogad Bluķa jeb Kūčas vakars ir 20. decembrī, tam seko Ziemassvētki 21., 22. un 23. decembrī.

Var uzskatīt, ka ar katriem no saulgriežiem sākas jauns gads. Daudzu tautu kultūrā gads sākas pavasarī, kad mostas daba un palielinās cilvēku saimnieciskā aktivitāte, taču to var sākt arī tad, kad tiek salāgotas vairākas laika skaitīšanas sistēmas (Saules un Mēness kalendāri) un pievienotas liekās dienas vai mēneši, – un tas ir ziemā, vai arī tad, kad dabā ir precīzi redzami kādi astronomiskie atskaites punkti, piemēram, vasaras saulgriežos. Tad saulaino dienu ir visvairāk un var labi noteikt saullēkta un saulrieta punktus pie horizonta.

Ziemassvētkos sākas jaunais Saules gads. Pirms jaunās gaismas dzimšanas pasaule ir kā pamirusi: viss ieskaits sniegā un ledū, lielākajā diennakts daļā valda tumsa, daudzi dzīvnieki guļ ziemas miegu, augi dzīvības dzirksti ieslēpuši saknēs vai sēklās. Brīdī, kad diena ir visīsākā un nakts visgarākā, – Ziemassvētkos – notiek brīnums un Saule atkal sāk savu ceļu augšup.

FOTO: www.visitligatne.lv

Vēlāk, reizē ar Gregora kalendāra ieviešanu, Jaungads tiek svinēts 1. janvārī (Vecgada vakars – 31. decembrī) un daudzas Ziemassvētku tautas tradīcijas pāriet uz šiem datumiem.

Brīdis, kad cilvēks saskaras ar dievišķo

Ir jāuzsver, ka starp visu saulgriežu vārdiem tieši ziemas saulgriežu nosaukumā „Ziemassvētki” ir ietverts vārds „svētki”. Tas ir radniecīgs vārdam „svēts”, kas, atvasināts no indoeiropiešu pirmvalodas, sākotnēji nozīmējis ‘spīdēt, gaišs, balts’ un cieši saistās ar uguni un ūdeni. Līdzīgi ir arī vārdi „svinēt”, „svētīt”. Minētie jēdzieni norāda uz brīdi, kad norisinās cilvēka saskarsme ar dievišķo.

Ziemassvētki kā vieni no centrālajiem gadskārtu svētkiem tiek svinēti vairākas dienas un nakts, vismaz trīs. Par to dziedāts tautadziens:

Ziemas svētki atnākuši,
Pastaliņu plēsājiņi:
Trīs dieniņas, trīs naktsniņas
Ne miedziņa negulēju. (Sece)

12 dienu pirms svētkiem – zvēru laiks

Plašākā nozīmē Ziemassvētki aptver 12 dienu pirms un 12 dienu pēc svētkiem. Ticējums vēsta, ka divas nedēļas priekš Ziemas svē(t)ku un divas nedēļas pēc svē(t)ku esot zvēru laiks (Plāņi). Jau laikus tiek gatavoti un piekārti rotājumi telpām, izvēlēti svētku atribūti, gatavoti ēdieni. Piektvakarā pirms Ziemassvētkiem vakarē, teic pasakas, min miklas, velk bluķi. Bluķi dažos Latvijas novados esot vilkuši jau kopš Mārtiņiem katru ceturtdienu, lai gan īstais svētku raksturs minētajam rituālam ir Ziemassvētkos.

12 dienu pēc svētkiem – svētie vakari

Ir būtiski ievērot, ka tieši 12 dienas pēc Ziemassvētkiem tiek sauktas par svētajiem vakariem.

Šajos vakaros cilvēki nestrādā, nevērpj. Šo laiku sauc arī par jautro laiku. Notiek miklu minēšana, dziedāšana, pasaku un stāstu teikšana, zīlēšana. Var dedzināt ap māju apvelto bluķi un vērot, kā tas katrā no dienām deg. Ikkatra no 12 dienām simbolizē kādu nākamā gada mēnesi: pēc tā, cik labi vai slikti deg bluķis katrā no dienām, prognozē, kādi būs nākamā gada mēneši.

Ciemošanās caur masku tēliem

Svētie vakari ir arī laiks, kad var doties ciemos. Ciemošanās nenotiek tradicionālā veidā un izskatā, bet – pārvērtoties kādā no masku tēliem. Šis ir Ziemassvētku maskošāns laiks, kad var doties čigānos, talderos, pakukās, danča bērnos, totaros, židos, miežvilkos, lēkt bukos vai izvest kaitu izrādes.

Masku gājieni kļūst trokšņaināki, iezīmējas ciņas motīvi. Ziemassvētku masku gājieni sākas jau pirmajā Ziemassvētku vakarā. Tie var turpināties visos svētajos vakaros (līdz Zvaigznes dienai). Salīdzinot ar rudens perioda maskošānos, masku gājieni kļūst trokšņaināki, skaļāki, tajos iezīmējas ciņas motīvi. Ziemas masku gājieniem ir raksturīgas dzīvniekveidīgās maskas – Lācis, Zirgs, Dzērve, Vilks, Kaza u. c. Šiem mitiskajiem dzīvniekiem ir spēja šķērsot robežas un ceļot uz viņsauli pēc auglības vai citiem labumiem, tāpēc tiem ir vidutāja starp divām pasaulēm funkcija. Līdztekus dzīvnieku maskām parādās arī dažādas cilvēkveidīgās maskas – Jaunais pāris, Garā sieva, Mazais vīriņš, Čigāns, Žids, Skurstenšlauķis, Dakteris, Dzīvais mironis u. c. Gājiena dalībnieces ir arī priekšmetus vai objektus atveidojošas maskas – Siena guba, Kūlītis, Siets, Maiss, Slota u. c. Var būt jaukta tipa maskas – Jātņieks uz zirga, Muzikants uz siena kaudzes, Lācis ar vadātāju u. c.

Maskas zīlē, pareģo, tirgojas, dzied, dejo, iet rotaļās un visās darbībās cenšas iesaistīt mājiniekus.

Kā nu kurā novadā – arī laistās ar ūdeni, kūpina kadiķus, izrūcina kaktus.

Piedzimšanas, nomiršanas un atdzimšanas motīvs. Ziemassvētku masku rituālos svarīgs ir piedzimšanas, nomiršanas un atdzimšanas motīvs, tāpēc maskas nereti izspēlē radības (Čigānietei pēkšņi sākas dzemdības), kāzas (Mācītājs salaulā Jauno pāri, kur ligava vai ligavainis var būt izvēlēts no mājiniekiem) vai bedības (istabā ienes un apraud mironi, kurš kādas darbības rezultātā negaidīti atdzīvojas). Pēc rituālajām darbībām maskas pacienā (līdzība ar veļu mielošanu), pateicas tām un iedod līdzī cienastu. Novēlēdamas labu ražu, auglību un svētību mājiniekiem, maskas atvadās un dodas uz nākamajām mājām.

Maskojās pieaugušie un jaunieši. Masku tradīcijas pēdējā gadsimta laikā ir desakralizējušās, deformējušās, ir pazudusi to dziļākā jēga, vērojams dažādu gadalaiku, svētku, novadu tradīciju sajaukums. Vēl vairāk – mainās maskās gājēju vecums, dzimums, nosaukumi. Mūsdienās aktīvie maskotāji bērni senākos laikos nav bijuši galvenie maskās gājēji. Tā tomēr ir bijusi fiziski spēcīgu pieaugušo cilvēku un jauniešu prerogātīva. Tas, cik jēgpilni tradīcija tiek atdzīvīnāta mūsdienās, ir atkarīgs no maskotāju vēlmēs iedziļināties rituālu nozīmē.

Uguns, kas iznīcina un rada

Uguns klātbūtne gadskārtu svētkos kopš seniem laikiem ir piederīga Saules kultam. Tā kā gadskārtu svētki ir saistīti ar Saules kalendāru, īpašajiem Saules stāvokļiem gada ritējumā, tajos godina Sauli. Uguns ir maza daļiņa no Saules un to aizvieto uz Zemes.

Ugunij piemīt divējāda daba: no vienas puses, uguns visu iznīcina, sadedzina, no otras – attīra, šķīsta, svētī un rada. Svētkos uguni ziedo. Sadegot ziedotais materiāls nonāk debesis – dievišķajā sfērā.

Uguni sadedzina arī vecos, iepriekšējo svētku rituālos atribūtos, piemēram, Jāņu vainagus.

Aizliegumi, apejoties ar uguni. Uguns kā viena no dabas stihijām ir dievišķā izpausme. Pastāv daudzi aizliegumi, kas ir jāievēro, rīkojoties ar uguni: zināmos laikos uguni nedrīkst aizdot, bikstīt ar kāju, nedrīkst tajā splaut un to dzēst ar ūdeni. Beidzot kurināt uguni, tā ir jāierušina pelnos.

Ziemassvētkos uguns jāiegūst no jauna. Ugunij, līdzīgi kā visam dzīvajam dabā, ir jāatjaunojas, tāpēc gadskārtu svētkos, it sevišķi Ziemassvētkos, tā jāiegūst no jauna. Senos laikos, kad pavardos nepārtraukti gruzdēja kāda oglīte, no kuras aizdedzināt iekuru, lielajos svētkos tai ļāva nodzist, lai pēc tam iegūtu jaunu. „Lielos svētkos vajagot šķīlēt jaunu uguni un veco nodzēst, tad laime no jauna nākot.” (Tirza) Jaunu uguni var iegūt, berzējot koku pret koku vai šķīlot kramu pret tēraudu.

Auglības rituāli: izpratne, kā un kur viss rodas

Gadskārtu svētkos vienmēr klātesoši ir rituāli vai darbības, kas ir veltītas auglības nodrošināšanai un uzturēšanai. Ziemassvētki šajā ziņā nav izņēmums. Masku gājieni ir vieni no tiem, kuros var novērot ar auglības nodrošināšanu saistītas izdarības. To, ka maskotie ļaudis nāk auglības nolūkos, apliecina gan paši masku gājiena dalībnieki, gan ļaudis, kas viņus uzņem. Auglībai tiek veltīti masku dziesmu teksti, dialogi ar saimniekiem, dejas un kustības.

“ Ugunij piemīt divējāda daba:

no vienas puses, uguns visu iznīcina, sadedzina, no otras – attīra, šķīsta, svētī un rada. Svētkos uguni ziedo.

Mūsdienās, kad cilvēks sava pilsētnieciskā dzīvesveida dēļ ir attālinājies no dabas, ir grūtāk saprast un novērtēt auglības nozīmi sekmīgā sabiedrības funkcionēšanā. Parasti ģimenē tēti iepirkuma maisiņus ar pārtikas produktiem ik nedēļu pārnes no veikala, māmiņa brālīti vai māsiņu pārved no dzemdību nama, sunīti vai kādu citu mājas mīluli ir iespējams iegādāties ar interneta palīdzību utt. Mēs vairs nezinām, kā un kur tas viss rodas.

Tā kā auglība ir īpaša dzīvās realitātes zīme, latviešu tradicionālajā kultūrā visa pasaule – gan dabas, gan cilvēku veidotā – simboliski tiek tvērtā kā divu esamības veidu – vīrišķā un sievišķā – izpausme. Tieši šo pretējo spēku mijiedarbība nodrošina auglību, radīšanu, produktivitāti. ■